

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MUZIKOLOGIE

Obor: Uměnovědná studia

GOTICKÁ ARCHITEKTURA KLÁŠTERA
AUGUSTINIÁNŮ V LANŠKROUNĚ

Bakalářská diplomová práce

LUCIE VÝPRACHTICKÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2018

Práce v celkovém rozsahu obsahuje 107 906 znaků.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této diplomové práce.

V Olomouci dne:

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu této práce, Mgr. Petru Čehovskému, Ph. D., za ochotné vedení, konzultace, doporučení literatury a cenné rady.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu v Ústí nad Orlicí a pracovníkům Národního památkového ústavu v Pardubicích za pomoc při dohledání kronik, dokumentací, restaurátorských zpráv, fotografií a dalších potřebných materiálů. Za zpřístupnění zkoumaných objektů, fotografie a restaurátorské zprávy bych chtěla poděkovat pracovníkům Farního úřadu v Lanškrouně a ředitelce Městského muzea v Lanškrouně PaedDr. Marii Borkovcové.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Dosavadní stav bádání.....	7
3. Vznik a historická situace města do založení kláštera	14
4. Historie kláštera	17
5. Stavebně historický vývoj kláštera	22
5.1. Kostel sv. Mikuláše a sv. Kateřiny (dnes sv. Máří Magdaleny).....	22
5.2. Kostel Panny Marie (dnes sv. Václava)	23
5.3. Klášterní budovy mimo kostel	27
6. Popis architektury a architektonické skulptury kláštera	32
6.1. Kostel	32
6.1.1. Exteriér.....	33
6.1.2. Interiér	36
6.2. Kapitulní síň.....	42
6.4. Východní, západní a jižní křídlo kláštera.....	44
7. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu soudobé sakrální architektury	47
7.1. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu východních Čech.....	47
7.2. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu architektury augustiniánských kanovníků v Čechách a na Moravě	51
8. Závěr.....	61
Resumé	62
Summary.....	63
Seznam použité literatury a pramenů	64
Seznam obrazové dokumentace	73
Obrazová příloha	81
Anotace.....	114

1. Úvod

V předkládané bakalářské práci se zabývám gotickou architekturou a kamenickou výzdobou kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, založeného litomyšlským biskupem Petrem Jelitem roku 1371. Hlavním cílem práce je podrobná analýza gotické architektury a kamenické výzdoby a zařazení klášterního komplexu do kontextu architektury východních Čech a porovnání s dalšími stavbami řeholních kanovníků sv. Augustina v Českých zemích. Dílčím úkolem této práce je také prostudování a zpracování informací z literatury a pramenů, které se klášteru věnují. Doplnující informace jsem získala také z dostupných restaurátorských prací a stavebně historických průzkumů.

Téma jsem si vybrala z důvodu obliby gotické sakrální architektury. Augustiniánská kanonie v Lanškrouně se nachází v blízkosti mého bydliště. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně byl ve své době velmi významným a dnes dochované části z kláštera jsou vyzdvihovanými a cennými památkami města. Badatelé se v minulosti věnovali klášteru převážně z hlediska dějin, ale nepopsali a neanalyzovali architekturu podrobněji.

2. Dosavadní stav bádání

Nejstaršími dochovanými prameny vůbec jsou listiny z dob existence kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně (z let 1371-1784). Jedná se o listiny k založení a přenesení kláštera, zboření domů ke stavbě kláštera a další listiny týkající se odpustků, konfraternit, sporů, práv a povinností kláštera, biskupů a proboštů.¹

Mezi starší prameny, které se zabývají tématem lanškrounských augustiniánských kanovníků, se řadí kroniky. Jedná se o kroniky farní i městske. V jedné z farních kronik² je mezi osobnostmi zmíněn Petr Jelito a je v ní také zaznamenáno založení kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v roce 1371 s následným přesunem kanonie z kraje dovnitř města. Další z farních kronik³ popisuje velmi podobně totéž. Od roku 1836 sepisuje městske kroniky Vincenc Pernikarz. Jde o kroniky č. 152⁴ a č. 540,⁵ obě se zabývají klášterem řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně více než farní. V kronice č. 152 se Vincenc Pernikarz tématu lanškrounského kláštera věnuje od roku 1369, historii popisuje postupně po letech. Kroniku č. 540 řadí podle událostí a významných jmen týkajících se kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně od roku 1371. Obě kroniky mají

---

¹ Inventárně listinný materiál ke klášteru řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně zpracoval Jindřich Šebánek. Ten vypsál data a obsah jednotlivých listin související s dějinami kláštera. Pavel Krafl s Petrou Mutlovou a Danou Stehlíkovou v knize *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera* zpracovali edici listin v kapitole *Diplomatarium* Viz. Jindřich Šebánek, *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských I, Inventář pergamenů z let 1078-1471*, Brno 1932, s. 172, 174, 182, 187, 189, 194, 196, 199, 201, 205,209, 211-212, 216, 220,227, 229-231,233-234. – Pavel Krafl – Petra Mutlová – Dana Stehlíková, *Diplomatarium in: Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera*, Praha 2010, s. 103-286.

² Joseph Henrich Cinhol, *Liber Memorabilium der Landskroner Fuhantei dem Jahr Christi 1375, 1778-1791*, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, farní kronika Lanškroun č. 970, s. 2-3, 13.

³ Joseph Henrich Cinhol, *Liber Memorabilium pro Dianato Reg: Nebo Band 2*, nedatováno, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, farní kronika Lanškroun č. 971, s. 2-4.

⁴ Vincenc Pernikarz, *Memorienbuch der Stadt Landskron, anfangen vom I. Jänner*, 1836, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, pamětní kniha města Lanškroun č. 152, s. 6-2.

⁵ Vincenc Pernikarz, *Die Kronik der Stadt Landskron*, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, kronika č. 540 města Lanškroun, s. 18-23.

zaznamenané odchod augustiniánských kanovníků z Lanškrouna v roce 1421. Tento rok je také poslední zmínkou, které se autor lanškrounskému klášteru řeholních kanovníků sv. Augustina v kronikách věnuje. Vincenc Pernikarz napsal také *Augustiner Chor Hern in Landskron*,⁶ týkající se pouze lanškrounského kláštera. V této kronice popisuje historii podrobněji než v předchozích a nekončí rokem 1421, nýbrž pokračuje ve výkladu existence a působení řeholních kanovníků z Lanškrouna do 18. století a zmiňuje se i o dalších majitelích klášterních budov.

V literatuře jako jeden z prvních píše o klášteře řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně August Sedláček v knize *Hrady zámky a tvrze království českého 2*,⁷ která vyšla v roce 1883. Sedláček se zde zabývá více částmi kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, přestavěnými později na renesanční zámek. Do schematického půdorysu podoby areálu zámku v polovině 19. století v Lanškrouně zakreslil některé části kláštera (kostel s přílehlou sakristií, kapitulní síň, východní křídlo kláštera), které se do této doby dochovaly. [1]

Roku 1903 vydává Zdeněk Nejedlý publikaci *Dějiny města Litomyšle a okolí*,⁸ kde pojednává především o litomyšlské diecézi, pod kterou klášter řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně spadal. Nejedlý se domnívá, že klášter v Lanškrouně byl založen po vzoru litomyšlského kláštera augustiniánů eremitů při kostele Povýšení sv. Kříže. Dále se Nejedlý věnuje převážně dějinám kanonie a zakladateli kláštera Petru Jelitovi. V textu Zdeněk Nejedlý odkazuje i na listiny, které dokládají některé události.

---

⁶ Vincenc Pernikarz, *Augustiner Chor Hern in Landskron*, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, Archiv města Lanškroun, sign. 816, nestránkováno.

⁷ August Sedláček, *Hrady zámky a tvrze království českého 2*, Praha 1883, s. 107-111.

⁸ Zdeněk Nejedlý, *Dějiny města Litomyšle a okolí*, Litomyšl 1903, s. 152-155, 160-161.

První samotnou stat' o augustiniánských kanovnících v Lanškrouně *Die Geschichte des Augustiner. Chorherrenstiftes in Landskron und Olmütz*⁹ napsal Norbert Riess v roce 1919. Ten se věnuje historii kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně od jeho vzniku. Dále se zde zabývá přesunem kláštera dovnitř města a vyhoštěním řeholních kanovníků husity roku 1421 a jejich odchodem do Olomouce a popisem dalšího působení, až do zániku roku 1734.

Josef Cibulka s Janem Sokolem se v publikaci *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*¹⁰ klášteru kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně věnují mimo stručné historie i hledisku uměleckému. Autoři nastiňují stavební vývoj se stručným popisem architektury a architektonické skulptury. Nachází se zde první publikovaný půdorys klášterního kostela Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně se sakristií a kapitulní síní. [2] Cibulka a Sokol datují současnou gotickou podobu presbytáře i s opěráky do 2. poloviny 14. století.

V roce 1978¹¹ vychází publikace *Heimat Kreis Landskron: Heimatbuch für Stadt und Kreis Landskron*.¹² Knihu o historii Lanškrounska sepsal Franz J. C. Gauglitz. Dějiny kláštera řeholních kanovníků začleňuje do kontextu s historií města. Autor ve zkratce popisuje příchod Petra Jelita, působení kanovníků v Lanškrouně a zmiňuje i ostatní augustiniánské kanonie. Navazuje na výše zmíněné tituly Augusta Sedláčka a Norberta Riese. Velmi podobně roku 1994 popisuje historii i Metoděj Zemek v knize *Die Stifte der*

---

⁹ Norbert Riess, *Die Geschichte des Augustiner. Chorherrenstiftes in Landskron und Olmütz*, in: *Mitteilungen des Vereins für die Volkskunde des Schönhenhengster Landes* 14, 1919, s. 103-118.

¹⁰ Josef Cibulka – Jan Sokol, *Soupis památek historických a uměleckých v okresu Lanškrounském*, Praha 1935, s. 11-12, 119-120, 130-132.

¹¹ Pro mou práci vycházím z třetího vydání z roku 1994.

¹² Franz J. C. Gauglitz, *Heimat Kreis Landskron: Heimatbuch für Stadt und Kreis Landskron*, Wiesentheid 1994, s. 29-32, 41, 72-79.

*Augustiner – Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn.*¹³ Nejprve se věnuje samotné historii řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě a v další části knihy je rozsáhlá kapitola o kanovnících v Lanškrouně, která je o něco delší než předchozí uvedená. Více se zabývá zakladatelem Petrem Jelitem a podrobněji dějinami kláštera.

Jarmila Vacková, autorka hesla Lanškroun, v knize *Umělecké památky Čech 2*¹⁴ stručně shrnuje historii Lanškrouna a samotného kláštera řeholních kanovníků. Nachází se zde také krátký popis gotické architektury a architektonické skulptury. Dle Vackové byl klášter zbudovaný po roce 1393, kdy se augustiniánští kanovníci přesouvají od kostela Máří Magdaleny ke kostelu Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně.

Východočeský historik František Musil se zabývá historií Lanškrouna a augustiniánských kanovníků v kapitole *Z dějin města Lanškrouna* v knize *Lanškroun: příspěvky k poznání města a jeho okolí* z roku 1991.¹⁵ O čtyři roky později od stejného autora vychází *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*.¹⁶ Musil opět stručně shrnuje historii města Lanškrouna a kláštera řeholních kanovníků. V obou publikacích zařadil Musil do výčtu historie a stavebního vývoje i archeologický výzkum z roku 1940,¹⁷ který nikdo před ním ještě nevedl.

---

¹³ Metoděj Zemek, Landskron – Lanškroun, in: *Die Stifte der Augustiner – Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, Klosterneuburg 1994, s. 65-94.

¹⁴ J.V. [Jarmila Vacková], heslo Lanškroun, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 2. K-O*, Praha 1978, s. 205-207.

¹⁵ František Musil, Z dějin města Lanškrouna, in: Marie Borkovcová – Jiřina Straková et al., *Lanškroun: příspěvky k poznání města a jeho okolí*, Lanškroun 1991, s. 7-11.

¹⁶ František Musil, *Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí*, Ústí nad Orlicí 1995, s. 47-51.

¹⁷ Záměrem archeologického průzkumu bylo odhalení hřbitova s kostrami. Při tomto zkoumání se odkryly některé základy klášterních budov, které přiblížily původní podobu a rozlohu kláštera kanovníků. Výsledky publikovala Anna Marie Hoßner ve studii Ein mittelalterlicher Skelettfriedhof in Landskron. Viz Anna Marie Hoßner, Ein mittelalterlicher Skelettfriedhof in Landskron, in: *Sudeta, Neue Folge 2*, 1941-1942, s. 88-125.

V *Encyklopedii českých klášterů*¹⁸ Dušan Foltýn a Petr Sommer shrnují stavební vývoj a historii kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně od roku 1368, kdy se zakladatel kláštera Petr Jelito stává biskupem litomyšlským. Autoři se v zde věnují i stručnému popisu architektury. V půdorysu kláštera navíc zakreslili pětiboký závěr kapitulní síně s nárožními opěráky, jehož základy byly odkryty při archeologickém výzkumu v roce 1940. [3]

Roku 2001 se do bádání o klášteře řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně zapojuje Pavel Kraft. Nejprve publikuje článek *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně* v *Časopisu Matice moravské*.¹⁹ Zabývá se edicí dosud nevydaných listin, shrnuje a navazuje na své předchůdce v historii kláštera v Lanškrouně.

Dobroslav Líbal také zmiňuje v *Katalogu gotické architektury v České republice do husitských válek*²⁰ kostel Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně s někdejší klášterem augustiniánských kanovníků. Navazuje na předchozí zmíněné badatele Josefa Cibulku, Jana Sokola a Jarmilu Vackovou. Výstavbu klášterního kostela Panny Marie datuje až po roce 1377 a možné přestavby pak po roce 1393, kdy se ke kostelu transferuje klášter, jehož výstavba má po tomto roce dle Líbala následovat.

Město Lanškroun vydalo publikaci *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*²¹ Tato kniha obsahuje ucelené dějiny Lanškrouna včetně dějin lanškrounského kláštera

---

¹⁸ DF– PS, [Dušan Foltýn– Petr Sommer], heslo Lanškroun, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 335-337.

¹⁹ Pavel Kraftl, *Kláster augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371- [1421?]*, in: *Časopis Matice moravské CXIX*, 2000, č. 1, s. 177-216.

²⁰ Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 223-224.

²¹ Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002.

augustiniánských kanovníků. Věra Sekotová²² v této knize popisuje historii kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně nejen v kontextu lanškrounském, ale i v kontextu litomyšlského biskupství. Mimo historie zde Sekotová zmiňuje také některé stavební úpravy a stručný popis staveb. Větší pozornost je tu věnována i zakladateli kláštera řeholních kanovníků Petru Jelitovi, o kterém zde napsal článek Petr Elbel.²³ V této knize se také nachází kapitola Urbanismus a krajina²⁴ od Přemysla Kokeše a Mikuláše Medlíka. Ti se zde zabývají středověkou výstavbou města Lanškrouna a třemi gotickými přestavbami klášterního kostela Panny Marie (dnes sv. Václava). První úpravu datují do doby stavby hradeb na konci 13. století, poslední po roce 1393. Třetí zmíněná rekonstrukce měla proběhnout někdy v období mezi těmito dvěma přestavbami, ale není přesně datována.

Následně roku 2008 sepsali další článek Pavel Kraft spolu s Františkem Musilem. Jedná se o stať v časopise *Lanškrounsko*.²⁵ Autoři rozsáhle popisují historii kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně se všemi doposud známými poznatky a dostupnými listinami. Objevuje se tu poprvé fotografie z archivu Městského muzea v Lanškrouně s gotickým portálem ve sklepení, o kterém v předchozích bádáních nebyla zmínka.

V knize *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)* v kapitole *Východní Čechy v době vlády Lucemburků*²⁶ František Musil začleňuje řeholní kanovníky

---

²² Věra Sekotová, Historie města Lanškroun od založení po 18. století, in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 64-117.

²³ Petr Elbel, Petr Bertholdův z Brna řečený Jelito (†1387), in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 67-72.

²⁴ Přemysl Kokeš – Mikuláš Medlík, Urbanismus a krajina, in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 282-301.

²⁵ Pavel Kraftl – František Musil, Klášter řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, in: *Lanškrounsko* 7, 2008, s. 5-10.

²⁶ František Musil, Východní Čechy v době vlády Lucemburkům, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 408-412, 459, 491-492, 541.

sv. Augustina v Lanškrouně do východočeských dějin, více pak do kontextu litomyšlského biskupství. Psané informace o Lanškrouně jsou stručné a útržkovitě rozmístěné po knize v daném období ve východních Čechách. Lanškrounský klášter zmiňují i Vladimír Wolf a František Musil v kapitole *Východní Čechy za husitské revoluce*.²⁷

Jedinou publikací, která se zabývá monograficky jenom řeholními kanovníky v Lanškrouně je kniha *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera* z roku 2010. Pavel Krafl v kapitole *Dějiny kláštera*²⁸ popisuje historii od augustiniánských kanovníků, přes založení kláštera, jeho personálního složení a sporů až k zániku kláštera. V části kapitoly je podán také vyčerpávající výčet literatury a pramenů, které se zabývají převážně jen dějinami kanonie.

Marie Borkovcová napsala nejnovější kapitoly²⁹ k tématu kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, které byly vydané v knize *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)* roku 2017. V knize shrnuje dějiny města, významná data, osobnosti a památky města. Mezi údaji nechybí vznik, působení, stručný popis kláštera kanovníků a osobnost Petra Jelita. Tato publikace shrnuje dosavadní poznatky o klášteře kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, avšak větší míra popisu stále chybí.

---

²⁷ Vladimír Wolf – František Musil, *Východní Čechy za husitské revoluce*, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s.535, 541 (celá kapitola 533-579)

²⁸ Pavel Krafl, *Dějiny kláštera*, in: Pavel Krafl – Petra Mutlová – Dana Stehlíková, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera*, Praha 2010, s. 31-88.

²⁹ Marie Borkovcová, *Dějiny města*, in: Marie Borkovcová – Petra Břejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 14-24. - Idem, *Významná data*, in: ibidem, s.25-129. - Idem, *Památky města*, in: ibidem, s. 64-89. - Idem, *Osobnosti*, in: ibidem, s. 130-141.

3. Vznik a historická situace města do založení kláštera

Město Lanškroun leží ve východních Čechách v Pardubickém kraji v okrese Ústí nad Orlicí. Nachází se na hranicích s Moravou, v podhůří Orlických hor na horním toku Moravské Sázavy.³⁰ [4]

Historie města Lanškrouna sahá do poloviny 13. století, kdy bylo město založeno a plánovaně osídleno. Přesný rok vzniku města není znám.³¹ Lanškroun má původ v době velké kolonizace za vlády Přemysla Otakara II. Pravděpodobně právě na jeho pověření v okolí Lanškrouna začalo osidlování s příchodem a vládou německých kolonizátorů, pánů z Drnholce.³² Lanškroun a okolní vesnice byly zalidňovány poměrně pozdě, v době vrcholné kolonizace, nejspíše kvůli lesnaté krajině mimo významné obchodní cesty. Město Lanškroun bylo v prvopočátku městem poddanským. V nedalekém Lanšperku kolonizátoři Heřman a Oldřich z Drnholce postavili hrad. Díky hradu se Lanšperk stal hlavním městem panství, které se podle něj nazývalo panstvím lanšperským.³³ Lanškroun vznikl pravděpodobně jako jedno z hlavních ekonomických a správních center lanšperského panství.³⁴

Zakladatelé použili pro nové město německý název *Landskron* (dnešní Lanškroun), jelikož většina tehdejšího obyvatelstva mluvila německy. V překladu *Landskron* znamená „zemská koruna“. Dle Ivana Lutterna, jak uvádí Dušan Šlahora,³⁵ může mít vysvětlení názvu

---

³⁰ Marie Borkovcová, Základní informace – název města, symboly a obecné údaje, in: ibidem, s. 13.

³¹ Zakládací listina se nedochovala a přímé důkazy o datu založení města také neexistují. Nicméně k založení města muselo dojít mezi lety 1249–1267. Roku 1249 rod Drnholců opouští jižní Moravu a začíná osidlovat východní Čechy. Po roce 1267 již na lanškrounsku nepobýval ani zakladatel města Oldřich z Drnholce. Ten je doložen při královském dvoře Přemysla II. Viz František Musil, K první písemné zmínce o Lanškrounu, *Lanškrounský zpravodaj*, 1986, č. 10, s. 3.

³² Cibulka-Sokol (pozn. 10), s. 119. - Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 3*, Praha 1998, s. 332.

³³ František Říha, Přehled historie města Lanškrouna, in: Jindřich PIDRA – Jindřich Chládek – František Říha et al., *Lanškrounsko*, Lanškroun 1948, s. 15-16.

³⁴ František Musil, Vrcholná kolonizace a východní Čechy, in: *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 356.

³⁵ Dušan Šlahora, *Lanškroun moje pozdní láska*, Lanškroun 2014, s. 16.

souvislost s kořenem slova *Land*, znamenající „země náležející království českému“.³⁶ Podobně si lze vyložit i název města *Landsberg* (dnešní Lanšperk), v překladu „zemský kopec“, což svědčí o stejném založení i organizaci obou měst.

Po smrti Oldřicha z Drnholce přešlo roku 1273 území do rukou královských, Václavu II.³⁷ Ten lanšperské panství věnoval matce. Následně ho Václav II. daroval i svému nevlastnímu otci Závišovi z Falkenštejna.³⁸ V darovací listině ze dne 23. 10. 1285, podepsané v Praze, byl nepřímo poprvé písemně zmíněn *Landskron* a *Landsberg*.³⁹ Tato dvě města jsou v listině zmíněná jako jediná z panství, což přidává na váze jejich důležitosti. Již tehdy, v darovací listině, byl Lanškroun nazván *civitas*, tedy „město“.⁴⁰ Když byl Záviš z Falkenštejna roku 1290 popraven, stal se Lanškroun na chvíli zpět městem královským, patřil opět Václavu II. Ten založil cisterciácký klášter ve Zbraslavi, a jelikož neměl dostatek statků ve středních Čechách, daroval klášteru lanšperské panství.⁴¹ Učinil tak listinou dne 21. května 1304 v Brně.⁴² Od této chvíle se město již do královských rukou nevrátilo.⁴³

---

³⁶ Antonín Profous a Vladimír Šmilauer nepopírají ani vysvětlení názvu města, jako jména práciho či reklamního. Viz *Ibidem*.

³⁷ Jindřich Chládek, *Kronika města Lanškrouna*, nedatovaný strojopis, Městské muzeum Lanškroun, s. 17.

³⁸ Musil (pozn.15), s. 7. – Kuča (pozn. 33), s. 332.

³⁹ Gauglitz (pozn. 12), s. 25.

⁴⁰ Musil (pozn. 31), s. 2.

⁴¹ František Musil, Politické a společenské poměry ve východních Čechách za Přemyslovských králů, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 298.

⁴² Šlahora (pozn. 35), s. 17.

⁴³ V důsledku toho již není dokončeno původně plánované budování města královského. Tento záměr města jako města královského a centra panství dokládá nejen název města *civitas* z roku 1285, ale i velkorysé architektonické založení podobné charakteristicky královským městům. Nasvědčuje tomu i honosné pojmenování města *Landskron*, který značí královský majetek. Lanškroun byl postaven jako město s pravidelným půdorysem a městským opevněním kolem rozsáhlého čtvercového náměstí. Z náměstí vedly ulice končící na oválu hradeb. Jako jediné z měst v regionu byl Lanškroun městem hrazeným. K městu náležel zděný gotický kostel Panny Marie (dnes sv. Václava). Presbytář kostela byl pravděpodobně schválně situován k hradbám a kostel byl postaven mimo náměstí. A dle orientace kostela se Přemysl Kokeš a Mikuláš Medlík domnívají, že se právě u kostela mohla zamýšlet stavba hradu, jako správního centra. Lanškroun se považoval za hlavní středisko kraje. Jestli u kostela hrad stál není jisté. Můžeme se domnívat, že tomu tak dle orientace presbytáře kostela bylo. V blízkosti kostela se nacházela i jedna z bran do města, kterou by pomyslný hrad mohl kontrolovat. Viz Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 284.

Zbraslavskému klášteru, který vlastnil lanšperského panství, nevyhovovala jeho velká vzdálenost. Pro zbraslavské mnichy nebylo lanšperské panství výnosné, a proto uvažovali o směně panství bližšího a výnosnějšího.⁴⁴ Dohodli se tedy s tehdejší biskupem rozsáhlé litomyšlské diecéze, Janem ze Středy, na výměně. Pro povolení zbraslavští majitelé lanšperského panství žádali u papeže Innocence VI., který jmenoval komisi. Ta za sebe jmenovala plnomocníky (Jana opata Sedleckého a Eberharda Pomuckého), aby výměnu schválila. Komise uznala velkou vzdálenost zbraslavského kláštera a lanšperského panství. Výměna byla schválena 19. října 1355. Jan ze Středy směnil za lanšperské panství vsi Zvole u Jílového a Hrušovou. Tyto vesnice se nerovnaly ceně lanšperského panství, proto součástí dohody byl doplatek zbytku hodnoty lanšperského panství v penězích. Roku 1358 bylo konečně dojednáno a smlouva byla podepsána. Lanšperské panství, tedy i Lanškroun, připadlo litomyšlskému biskupství.⁴⁵ Po dobu vlastnictví litomyšlského biskupství se město Lanškroun dále rozvíjelo. Největší událostí, podtržení významu Lanškrouna a rozkvětu této doby, bylo založení kláštera kanovníků sv. Augustina dalším litomyšlským biskupem Petrem Jelitem roku 1371.⁴⁶

---

⁴⁴ Chládek (pozn. 37), s. 35.

⁴⁵ Nejedlý (pozn. 8), s.132-34.

⁴⁶ Musil (pozn. 15), s. 9.

4. Historie kláštera

Už litomyšlský biskup Jan ze Středy, při budování biskupského rezidenčního města Litomyšle, založil v roce 1356 klášter augustiniánů eremitů v Litomyšli.⁴⁷ Jeho přítel Karel IV. mu poskytl prostředky na stavbu budov.⁴⁸ Jan ze Středy byl velkým příznivcem řádu kanovníků sv. Augustina a podporovatelem umění. Sympatizoval pravděpodobně s tzv. *devotio moderna*,⁴⁹ která úzce souvisí s kanovníky sv. Augustina.⁵⁰ V roce 1364 se Jan ze Středy stává biskupem olomouckým, ale dál se stýká s biskupy litomyšlskými a pečuje o klášter. Právě klášter kanovníků eremitů sv. Augustina v Litomyšli mohl být vzorem k vybudování kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně. Ten zřídil roku 1371 další z litomyšlských biskupů Petr Jelito.⁵¹ Augustiniánští kanovníci představovali v této době do jisté míry alternativu k tradičním řádům, které již byly vzdáleny svým původním ideálům. Řád augustiniánských kanovníků byl ve 14. století již v českých zemích rozšířen a populární.⁵² Napodobení určité dobové módy mohlo též vést k založení kláštera v Lanškrouně. Petr Jelito měl také pravděpodobně náklonnost k řádu kanovníků sv. Augustina.⁵³

---

⁴⁷ František Musil (pozn. 26), s. 408, 413.

⁴⁸ Nejedlý, (pozn. 8), s. 129-131.

⁴⁹ *Devotio moderna* (v překladu „nová zbožnost“) se stala základním myšlenkovým proudem pro kanovníky sv. Augustina v Čechách a na Moravě. Šlo o duchovní hnutí, které se šířilo z Nizozemí. Velký důraz byl kladen na osobní a těsnější následování Krista. Šlo o zaměření se na vnitřní oddanost a zbožnost. Požadovalo se důkladné studium bible a církevních spisů. Duchovní život byl otevírán okolnímu světu. Viz Friedrich Heer, *Evropské duchovní dějiny*, Vyšehrad 2014, s. 229-231. – Milan Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností v českých zemích II.díl I. svazek: Řeholí kanovníci*, Praha 2003, s.19.

⁵⁰ Milan Skřivánek, *Litomyšl 1259-2009: město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009, s. 42.

⁵¹ Nejedlý (pozn. 8) s. 147, 152-154, 158-159.

⁵² Mateřský klášter augustiniánských kanovníků v Roudnici nad Labem vznikl roku 1333, a po něm byly založeny kláštery řádu sv. Augustina i v Praze, Jaroměři, Sadské, Rokycanech a Třeboni. Po těchto zřízení následoval právě Lanškroun, po kterém vytváření dalších augustiniánských kanonií pokračovalo. Viz Buben (pozn. 49), s.5-6.

⁵³ Petr Elbel (pozn. 23), s. 69.

Za rodiště Petra Bertholda řečeného Jelito (někdy uváděno v německém překladu Wurst) se od 18. století z výkladu olomouckých kanovníků sv. Augustina považuje Třešňovec, který leží nedaleko Lanškrouna.⁵⁴ Petru Elbelovi⁵⁵ se podařilo toto tvrzení vyvrátit. Výsledkem pátrání po původu Petra Jelita je jeho zařazení mezi rodáky brněnské. Toto zjištění o původu narození vyvrací to, že Petr Jelito zakládá klášter v Lanškrouně, protože k němu má vztah jako k rodišti a chce tento kraj povznést. Po vyloučení této možnosti lze usuzovat, že Petr Jelito si uvědomoval význam města Lanškrouna na území litomyšlské diecéze.⁵⁶

Petr Jelito byl od roku 1356 v čele churského biskupství. Následně se usadil na dvoře Karla IV. od období mezi roky 1358-1365. Karel IV. se zasadil o to, aby byl Petr Jelito přeložen roku 1369 do litomyšlské diecéze. Tam měl dobré hmotné zabezpečení.⁵⁷

Vznik kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně znamenal pro Petra Jelita nejvýznamnější zakladatelský počín. Tuto kanonii podporoval do konce svého života.⁵⁸ Zakládací listinu vydal Petr Jelito dodatečně 8. srpna 1371. Pravděpodobně ji vyhotovil při příležitosti položení základního kamene.⁵⁹ Jako důvod zřízení kláštera v listině uvádí prospěch celé diecéze a mnichů. Zavazuje se také k vystavění kostela sv. Mikuláše a sv. Kateřiny s klášterními budovami. Kostel založil k počtě sv. Mikuláše, sv. Kateřiny, Boha a Panny Marie. Osobní pohnutkou Petra Jelita bylo vykoupení jeho duše, duší jeho rodičů, bratrů a sester a všech věřících.⁶⁰ Klášter také fungoval jako poutní místo, kde kanovníci

---

⁵⁴ Foltýn – Sommer (pozn. 18), s. 335.

⁵⁵ Elbel (pozn. 23), s. 67-69.

⁵⁶ Kraftl – Musil (pozn. 25), s. 5.

⁵⁷ Elbel, Litomyšlský biskup Petr Jelito (1368-1371), *Východočeské listy historické*, 2001, č. 17-18, s. 79.

⁵⁸ Elbel (pozn. 23), s. 69.

⁵⁹ Foltýn – Sommer (pozn. 18), s. 335.

⁶⁰ Kraftl (pozn. 28), s. 41.

rozdávali odpustky.⁶¹ Klášter sloužil pro 12 mnichů kanovníků.⁶² Tito mniši měli přijmout šest chudých a nemocných a starat se o ně do smrti. Potom za ně přijali náhradu.⁶³

Po čtyřech letech biskupské služby v Litomyšli, na podzim roku 1371, mění Petr Jelito biskupství v Litomyšli s Albertem ze Štemberka za arcibiskupství v Magdeburgu.⁶⁴ I nadále však o klášter pečuje. Roku 1372 vzal pod svou ochranu klášter kanovníků augustiniánů v Lanškrouně Karel IV. Panovník také klášteru dovolil nakoupit v Čechách statky a v následujících letech se majetky kláštera rozšiřovaly ziskem dalších nemovitostí.⁶⁵ O pět let později připadla augustiniánským kanovníkům i lanškrounská fara a farní kostel Panny Marie.⁶⁶ Biskup Albert ze Šternberka k farnímu kostelu Panny Marie ve městě inkorporoval⁶⁷ klášter z kraje města u kostela sv. Mikuláše a sv. Kateřiny.⁶⁸ Klášter potřeboval vyšší důchody, jelikož dosavadní stav nestačil k pohodlnému životu a kvalitním bohoslužbám. Albert ze Štemberka konal na žádost probošta kláštera Jindřicha a Petra Jelita. Všechna práva na kostel Panny Marie připadla na konvent a probošta, jakožto právní osobu.⁶⁹ Pro biskupa magdeburského, Petra Jelita, potvrdil připojení fary ke klášteru papež Urban VI. roku 1378. O dva roky později dosvědčil nutnost inkorporace kostela Panny Marie ke klášteru i papež Bonifác IX.⁷⁰

---

⁶¹ Říha, (pozn. 33), s. 17.

⁶² Zemek (pozn. 13), s. 120.

⁶³ Chládek (pozn. 37), s. 44.

⁶⁴ Ibidem

⁶⁵ Kraftl – Musil (pozn. 25), s. 6.

⁶⁶ Věra Sekotová, Bohaté město a jeho život do roku 1622, in: Marie Macková – Jan Kolomý– Věra Sekotová, *Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně*, Lanškroun 1996, s. 14.

⁶⁷ Inkorporace kostela byla častým způsobem pro zaopatření nejen klášterů kanovníků sv. Augustina. V tomto případě šlo o inkorporaci farního benefícia, trvalého spojení kláštera s kostelem Panny Marie, za účelem povznesení hmotného a duchovního účelu kláštera. Viz Kraft (pozn. 28), s 43-45.

⁶⁸ Zemek (pozn. 13), s. 120.

⁶⁹ Kraftl – Musil (pozn. 25), s. 7.

⁷⁰ Kraft (pozn. 28), s. 45, 49.

Následně roku 1388 na místo litomyšlského biskupa nastoupil Jan Železný, který se také staral o rozkvět lanškrounského kláštera.⁷¹ Kolem 90. let 14. století nastalo přemýšlení o transferu kanonie. Klášter nechali původně vystavět na místě před dolní branou v Lanškrouně, které bylo při vzniku volné. Později se místo ukázalo jako nevhodné.⁷² Kanovníci sídlili v bažinatém terénu v převážně dřevěných budovách⁷³ v blízkosti vod a ve velmi vlhkém prostředí. Také místo konventu před hradbami bylo vystaveno nepřátelským útokům.⁷⁴ Proto požádal Jan Železný papeže Bonifáce IX. o souhlas, aby byl konvent přesunut do města.⁷⁵ Papež udělil souhlas listinou roku 1390 k přemístění konventu ke kostelu Panny Marie ve městě.⁷⁶ Listina byla realizována roku 1393.⁷⁷ V následujících letech se ke kostelu Panny Marie přistavují klášterní budovy. Vincenc Pernikarz⁷⁸ uvádí v kronice, že roku 1390 vyhořelo osm domů a na tom místě se do roku 1392 začaly stavět budovy klášterní. Toto tvrzení vyvrací Pavel Kraftl,⁷⁹ který vychází z diplomatáře. Ten píše, že bylo roku 1396 pro stavbu kláštera zbořeno sedm domů v blízkosti kostela Panny Marie, jelikož stávající prostor nebyl dostačující. Kvůli zabránění rozšíření požáru z domů na konvent následně roku 1399 dali kanovníci souhlas ke stržení dalších osmi domů.⁸⁰ Biskup dal odpustky těm, kdo přispěli ke stavbě kláštera.⁸¹

Kanovníci v centru města po výstavbě nového kláštera u kostela Panny Marie zůstávají už jen necelá následující tři desetiletí. Z Lanškrouna pravděpodobně

---

⁷¹ Chládek (pozn. 37), s. 46-47.

⁷² Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 12.

⁷³ Musil (pozn. 15), s. 9.

⁷⁴ Kraftl (pozn. 19), s. 181.

⁷⁵ Riess (pozn. 8), s. 105.

⁷⁶ Šebánek (pozn. 1), s. 200-201.

⁷⁷ Kraftl (pozn. 19), s. 181.

⁷⁸ Pernikarz (pozn. 4), nestránkováno.

⁷⁹ Kraftl (pozn. 19), s. 53, 182.

⁸⁰ Sekotová (pozn. 22), s. 73.

⁸¹ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 12.

odcházejí před husity. Ti následně Lanškroun dobyli, jako další východočeská města.⁸² [5] Přesný rok není znám, mohl jím být rok 1421, jak uvádí např. Vincenz Pernikarz⁸³ v kronice. Nicméně toto tvrzení není ničím podloženo. Ještě před odchodem, neznámo kdy (pravděpodobně kolem roku 1420), kanovníci bezpečně převezli listinný materiál lanškrounského kláštera z doby předhusitské. Archiv je dodnes dochován v klášteře Věch svatých v Olomouci, který se stal právním nástupcem kláštera z Lanškrouna.⁸⁴ Roku 1434 se kanovníci z Lanškrouna spojili s kapituláry z Prostějova a ze Šternberka v jediný konvent. Jejich sídlo je od této doby doloženo v Olomouci až do zániku roku 1784.⁸⁵

---

⁸² Husité obsazovali východní Čechy od roku 1420. Hlavní tažení začalo na jaře roku 1421. V květnu roku 1421 obsazují husitská vojska i Litomyšl a tamní biskupství. Litomyšl se tak stala členem husitského pražského městského svazu. Zmocnění litomyšlského biskupství husity mohlo zapříčinit odchod kanovníků z Lanškrouna. Viz. Wolf–Musil (pozn. 27), s. 535, 541.

⁸³ Pernikarz (pozn. 5), nestránkováno.

⁸⁴ Kraftl (pozn. 28), s. 87.

⁸⁵ Buben (pozn. 49), s. 41.

5. Stavebně historický vývoj kláštera

Části kláštera augustiniánských kanovníků, které se dochovaly do dnes se nacházejí na Jiráskově náměstí v Lanškrouně. Jedná se o kostel Panny Marie (dnes farní kostel sv. Václava) s přílehlou sakristií, kapitulní síní a východním křídlem kláštera. Z interiéru kláštera se udržel gotický presbytář, [6] sakristie [7] a gotická kapitulní síň. [8] Část východního ramene křížové chodby zůstala zachována na západní fasádě v podobě otisků žebrové klenby. [9] Ve sklepech pod východním křídlem kláštera se nacházejí gotické portály. Prostor sklepa je značně zasypán lomovým kamenem. Některé základy zdiva v hlavní lodi, přílehlá místnost kapitulní síně, křížová chodba u východního křídla kláštera byly odkryty archeologickým průzkumem či při restaurátorských pracích.⁸⁶

5.1. Kostel sv. Mikuláše a sv. Kateřiny (dnes sv. Máří Magdaleny)

Zaniklá kanonie augustiniánských kanovníků v Lanškrouně měla sídlo za hradbami u tehdejší dolní brány u kostela sv. Mikuláše a sv. Kateřiny.⁸⁷ O stavbách nevíme mnoho. Nezachovaly se žádné kresby ani podrobnější popisy. Součástí klášterního komplexu byly převážně dřevěné budovy.⁸⁸ Po odchodu kanovníků k farnímu kostelu Panny Marie, po roce 1393, se budovy staly špitálem a z kostela vznikla špitální kaple. I nadále se o tyto budovy augustiniánští kanovníci starali. Bývalé klášterní objekty tak plnily funkci péče o nemocné. Následně se v 16. století z kostela sv. Mikuláše a sv. Kateřiny stal kostel hřbitovní. Do roku

---

⁸⁶ František Václavík – Bohdan Šeda, *Dílčí hloubkově stavebně historický průzkum a opd zámku čp. 1 v Lanškrouně*, Pardubice 2013, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 7292, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, s. 18.- Jiřina Muková – Olga Novosadská, *Lanškroun – zámek, stavebně historický průzkum*, Praha 1996, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 4600, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, s. 39-40. - Luboš Lanciger – Jiřina Muková – Václav Bláha, *Kostel sv. Václava Lanškroun, Stavebně historický průzkum*, Praha 2001, Farní úřad římskokatolické církve Lanškroun. – Hořner (pozn. 17), s.88-125.

⁸⁷ Zemek (pozn. 13), s. 120. - Musil (pozn. 26), s. 412.

⁸⁸ Musil (pozn. 15), s. 9.

1825 byl kostel roubený s kamennou podezdívkou a oddělenou zvonící. Kostel později nahradila nynější stavba na náklady Josefa Langerera. Budování nového empírového kostela zasvěceného sv. Máří Magdaleně bylo ukončeno roku 1827.⁸⁹

5. 2. Kostel Panny Marie (dnes sv. Václava)

Farní kostel Panny Marie, [10] ke kterému se kanovníci přesunuli, se rozprostíral v centru města na dnešním Jiráskově náměstí. Kostel byl vybudován už před přistavěním komplexu klášterních budov. Původně kolem roku 1300 na místě kostela stála obdélná kaple (dnes se na jejím místě nachází sakristie). Kaple byla zaklenuta křížovou klenbou o dvou polích. Dnes z ní zbyly jen náběhy klenebních žeber. Ke kapli byl ještě ve 14. století přistavěn kamenný kostel.⁹⁰ Není známo, kdo kapli a následně kostel postavil. V roce 1345 se kostel uvádí v souvislosti s organizací nového litomyšlského biskupství.⁹¹ A roku 1350 při určování hranic litomyšlského biskupství je doložena lanškrounská fara a farní kostel zasvěcený Panně Marii.⁹² Z této doby pravděpodobně pochází jednolodní gotická svatyně s polygonálním presbytářem a zeď pod nynější barokní věží kostela z roku 1768,⁹³ kde tehdy také věž stála. Dodnes se zachoval goticky klenutý presbytář, původní loď byla zřejmě také stejně klenutá.⁹⁴ Zbytek stavby je přestavěn ve slohu barokním. Luboš Lanciger, Jiřina Muková a Václav Bláha⁹⁵ se dle šířky lodi domnívají, že kostel byl dvoulodní. [11] Světlo dovnitř chrámu procházelo gotickými lomenými okny. Ty měly odlišný rytmus uspořádání oken než dnešní okna. Našlo se jejich zadržané torzo, které se zachovalo v zadržávce

---

⁸⁹ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 151-152.

⁹⁰ Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 91.

⁹¹ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 2, 19.

⁹² Sekotová (pozn. 22), s. 74

⁹³ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 119. – Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 19.

⁹⁴ Foltýn – Sommer (pozn. 18), s. 336.

⁹⁵ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 5, 19.

v severním průčelí hlavní lodi v prostoru půdy. Jsou dochovány také i zprávy o přestavbě bočních zdí hlavní lodi z roku 1879. Podobně byla řazena i okna na jižní straně lodi.⁹⁶

Není zcela jasné, z kterého roku přestavby gotické části kostela jsou. Dobroslav Líbal⁹⁷ datuje budování kostela až k roku 1377, kdy byla fara přidělena augustiniánům. Výstavba měla bezprostředně následovat. Toto tvrzení by znamenalo, že kostel před rokem 1377 nestál. S ohledem na několik zmínek (napsaných v předchozím odstavci), které stavbu kostela sv. Václava dokládají dříve, to není možné. Dle Kokeše a Medlíka⁹⁸ byl kostel goticky přestavován celkem třikrát. Nejstarší gotické budování mělo být již v době osídlení před nebo při stavbě gotických hradeb. Nejmladší gotická úprava pak má pocházet z let kolem roku 1393, kdy se přistavují ke kostelu klášterní budovy. Předpokládají, že kostel byl upravován i v období mezi roky 1350 a 1393. Buď před vlastněním kostela augustiniány, nebo při vlastnictví augustiniánů po roce 1377. Foltýn a Sommer⁹⁹ datují zaklenutí presbytáře do poslední čtvrtiny 14. století. Argumentují to tím, že v roce 1401 měly být hotové všechny přestavby kostela, jelikož tohoto roku udělil biskup plat na zřízení mší. Protože nemáme žádné písemné zmínky o stavbě kostela a následných raných přestavbách, není možno výstavbu a úpravy vymezit zcela přesně. Nelze tak ani posoudit z hlediska vyobrazení na svornících klenby presbytáře, jelikož dva ze tří svorníků pocházejí jistě až ze 17. a 18. století.¹⁰⁰ K úpravě presbytáře (pravděpodobně i lodi kostela, jejíž gotické úpravy se nezachovaly) dle mého názoru došlo mezi lety 1350 a 1393. Když augustiniánům uznali roku 1377 inkorporaci, mohli si chtít kostel opravit. Dle portálku na jižní stěně presbytáře

---

⁹⁶ Ibidem, s. 19.

⁹⁷ Líbal (pozn. 20), s. 224.

⁹⁸ Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 284.

⁹⁹ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 336-337.

¹⁰⁰ Zdena Paukrtová, *Památkový záměr na restaurování barokní kartuše se znakem města Lanškrouna, rejstř. č. 1866*, Pardubice 2000, Farní úřad Lanškroun, nestránkováno. – Borkovcová, *Významná data* (pozn. 30), s. 25.

muselo dojít k úpravám alespoň částečně kolem roku 1393. Jelikož sakristie se s presbytářem kostela pojila právě tímto portálkem. Dalším vodítkem jsou dodnes goticky zachovalá sakristie a kapitulní síň, které byly stavěny pravděpodobně až po roce 1393 a na přelomu století již kompletně stály. Žebra v presbytáři mají podobnou profilaci jako v sakristii a kapitulní síni, kde jsou o trochu mohutnější. Konzoly už tak shodné nejsou. Usuzuji, že presbytář nechali přestavět nejdřív a následně na to následovalo konstruování sakristie a kapitulní síně po roce 1393.

Od počátku 16. století byl kostel utrakvistickým a k roku 1584 byl navrácen katolíkům.¹⁰¹ Při požáru roku 1621 vyhořela část interiéru. Poškození dokládá sestavování varhan téhož roku. Původní zasvěcení farního, následně klášterního kostela Panny Marie, bylo nahrazeno po roce 1621 zasvěcením sv. Václavu. Kostelu byl v této době přidělen katolický farář.¹⁰² Renovace kostela následovaly i v letech 1629 a 1630. Z těchto let se dochovalo nejstarší vyúčtování nákladů za opravu a také nejstarší dochované doklady o výzdobě kostela. Při těchto renovacích byl instalován hlavní oltář od olomouckého malíře Andrease,¹⁰³ kostel obdržel i novou výmalbu a lavice. Druhý zaznamenaný požár kostela roku 1645 zničil tři zvony, věžní hodiny, tři oltáře, varhany a epitafy. Zděné konstrukce zůstaly zachovány.¹⁰⁴ Snad v této době zanikla klenba hlavní lodi, která měla být nahrazena při opravách kolem roku 1770 obnovením do podoby barokního plochého štukového stropu. Vytvoření tohoto stropu nastalo ale pravděpodobně až po roce 1837. Opravy v kostele po druhém požáru trvaly do roku 1653, kdy byla přistavěna severní boční loď. Renovace kostela pokračovaly i po roce 1697, kdy se na faru do Lanškrouna vracejí augustiniánští kanovníci

---

¹⁰¹ Cibulka-sokol (pozn. 10) s. 119.

¹⁰² Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 3, 20.

¹⁰³ Je možné, že již v při této práci byl zazděn jeden lomený okenní otvor v ose ve východní části presbytáře, ale mohlo k tomu dojít až později při darování obrazu sv. Václava roku 1981. Viz Sekotová (pozn. 22), s. 75.

¹⁰⁴ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 3.

z Olomouce.¹⁰⁵ Roku 1780 byla na stěny kostela namalována iluzivní oltářní architektura a o rok později kostel obdržel Dallingerův oltářní obraz sv. Václava, který daroval František Josef Lichtenštejn.¹⁰⁶ K pokrytí věže a kostelní střechy došlo v roce 1795, ale až v 2. polovině 19. století prošla střecha rekonstrukcí do dnešní podoby.¹⁰⁷ Roku 1866 prošly výměnou trámy stropu, které byly nahrazeny za rákosové. Ty roku 1878 kvůli bezpečnosti nechali vyměnit z větší části za trámy nové. Lichtenštejnský patronátní úřad následně navrhl zaklenutí lodi, na to došlo rok po nových trámech. Zaklenutí lodi vyžádalo přidání čtyř nosných pilířů, jelikož stavitel Andreas Seifert nevěřil starému zdivu. Kvůli symetrii tak nechal prorazit kamenné zdi kostela, což zapříčinilo i přemístování oken a dveří. Při této obnově byla provedena i nová výdlažba, výzdoba a zlacení interiéru. Dalších zhruba 50 let kostel nikdo neopravoval. Až roku 1950 byla pořízena nová výmalba presbytáře s vyznačením barvy žeber ve stavu původním a loď s klenbou dostala nový nátěr, světlý a bílý. Restaurací prošel i oltář včetně zlacení.¹⁰⁸ Roku 1951 se nechal opět vymalovat interiér a byly namalovány dva freskové obrazy.

Při restaurátorském průzkumu omítkových a barevných vrstev v druhém patře sakristie roku 1997 byly kompletně odhaleny středověké nástěnné malby. Šlo především o erby (z identifikovaných je to erb Adama Hrzána z Harasova a erby jeho ženy Anny ze Sulevic).¹⁰⁹ V 90. letech minulého století došlo na obnovu fasády a roku 2016 restaurátoři

---

¹⁰⁵ Ibidem. s. 3, 5, 20.

¹⁰⁶ Cibulka-sokol (pozn. 10), s. 119.

¹⁰⁷ Zuzana Vařeková, *Obnova památek v okrese Ústí nad Orlicí za rok 2016*, in: Zuzana Vlasáková – Jana Doležalová (edd.), *Sborník národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2016*, Pardubice 2016, s. 124.

¹⁰⁸ Lanciger – Muková – Bláha (pozn.86.), s. 6-7.

¹⁰⁹ Petr Berger – Šárka Bergerová, *Dokončení restaurátorského průzkumu omítkových a barevných vrstev a kompletní odhalení nástěnných maleb v prostoru patra sakristie v kostele sv. Václava v Lanškrouně*, Pardubice 1998, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 2245, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, s. 3.

napravovali kamenné prvky na fasádě, lokálně opravovali omítky a nově natřeli fasády, které barevně respektovali stávající vzhled.¹¹⁰

5. 3. Klášterní budovy mimo kostel

K farnímu kostelu Panny Marie nechal biskup Jan Železný kolem roku 1393 přistavět komplex klášterních budov. Kostel se spojil se sakristií na jižní straně kostela přes portál presbytáře.¹¹¹ Vedle sakristie byla postavena kapitulní síň, která se jí na západní straně místnosti dotýkala. Tyto dvě místnosti se zachovaly jako jediné v původním gotickém stavu dodnes. Z východního křídla stojí dodnes jedna budova spojená s kapitulní síní, zde se pravděpodobně nacházela knihovna a společenské místnosti. Pod ní je částečně dochován sklep. Okolo rajskeho dvora vedla patrová křížová chodba obklopená na třech stranách křídly kláštera. Ostatní stavby (jižní a západní křídlo kláštera, případně hospodářské budovy) se dodnes nezachovaly, ale dohromady s východním křídlem, kostelem, sakristií a kapitulní síní tvořily uzavřený prostor okolo rajskeho dvora. V jižním a západním křídle se mohla nacházet jídelna, šatna a kuchyň.¹¹²

Stavba kláštera u kostela Panny Marie započala kolem roku 1393. Roku 1396 bylo povoleno zbořit sedm domů pro další výstavbu klášterních budov, jelikož dosavadní stav nebyl dostačující.¹¹³ Stavba kláštera tedy musela pokračovat i roku 1396. Již roku 1397 vypisoval biskup odpustky za pomoc při budování kláštera.¹¹⁴ S přihlédnutím k této okolnosti mohl v této době klášter již stát. Z původních staveb se zachovalo zdivo a dle Kokeše a Medlíka¹¹⁵ se velmi dobře zachoval kamenický detail, který bohužel nijak

---

¹¹⁰ Vařeková (pozn. 107), s. 124.

¹¹¹ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 19.

¹¹² Riess (pozn. 9), s. 105.

¹¹³ Šebánek (pozn. 1), s. 211.

¹¹⁴ Sekotová (pozn. 66), s. 14.

¹¹⁵ Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 291.

nespecifikují, ze kterého usuzují výstavbu kolem roku 1400. S velkou pravděpodobností tedy již na počátku 15. století stál klášter kompletní.¹¹⁶

Původní celková podoba gotického kláštera není známa. Nedochovala se žádná dobová kresba kompletního kláštera či popis. Nejstarší dochovaná kresba [12] pochází od Viléma Jiráčka, která zachycuje podobu kláštera po požáru roku 1645, pochází až z roku 1841.¹¹⁷ Na tomto vyobrazení již není západní a jižní křídlo kláštera. Částečně k představě o podobě kláštera pomohl archeologický výzkum konaný v roce 1940. Ten měl prokázat u pohřbených příslušníků vyšší nordickou rasu na zaniklém hřbitově u kostela Panny Marie. Při tomto výzkumu byly také odhaleny základy jižního křídla a východní části ambitu na nynějším Jiráskově náměstí. Před západním průčelím archeologové odkryli základy křížové chodby. Spolu s tím byly objeveny základy polygonálně zakončené místnosti přiléhající na východě ke kapitulní síni. Na těchto základech se našly stopy po požáru pravděpodobně ze 14. století.¹¹⁸ Vylehčovací zadržovaný oblouk v úrovni stropu prvního patra vysoko nad triumfálním obloukem zaniklé místnosti, nasvědčuje tomu, že místnost měla pravděpodobně dvě patra. Dodnes se nezachovaly údaje o tom, k čemu místnost sloužila a co se v ní nacházelo.¹¹⁹ Výsledky archeologického výzkumu jsou také zakresleny do plánu, [13] který mapuje části kláštera v 19. století, s přihlédnutím k historickým slohům. Na základě tohoto výzkumu a dnešní podoby lze usuzovat, že klášterní komplex budov se rozkládal po celém současném Jiráskově náměstí. Klášterní stavby se skládaly ze dvou pater. Z rajské zahrady byl vchod dvěma arkádami (dnes zasklenými vitráží) do kapitulní síně.¹²⁰ [14]

---

¹¹⁶ Kraftl – Musil (pozn. 25), s. 7.

¹¹⁷ Chládek (pozn. 37), s. 48.

¹¹⁸ Hořner (pozn. 17), s. 89-90.

¹¹⁹ Václavík – Šeda (pozn. 86), s. 18

¹²⁰ Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 291-292.

Kolem roku 1421, když Lanškroun ovládli husité, se klášter stal pustým. Není jasné, do jaké míry husité klášter poničili, či zda ho dokonce i zapálili.¹²¹ Město následně připadlo do rukou světských. V polovině 15. století se pravděpodobně klášterní komplex upravil do podoby, ve které byl umožněn pobyt hospodářského úřednictva.¹²² Od roku 1451 město Lanškroun patří rodu pánům Kostkům z Postupic, kteří v pozůstatku kláštera pobývají. Pravděpodobně při úpravách pro tento rod byla zbořena místnost sousedící na východě s kapitulní síní. V této době bylo využíváno části dnes již zaniklého západního křídla kláštera, které sloužilo pro hospodářské účely.¹²³ V 2. polovině 15. století Kostkové z Postupic upravovali východní křídlo pro potřeby majitelů, kteří zde občas pobývali.¹²⁴ Ke konci 15. století začal Bohouš Kostka z Postupic s renesančními úpravami východního křídla kláštera na zámek. Jeho renovace se dodnes nezachovaly.¹²⁵ Roku 1507 Vilém z Pernštejna, poručík Anny a Markéty Kostkové, v listině píše o budovách kláštera jako o zámku. Od roku 1507, kdy se uskutečnil sňatek Markéty Kostkové s Vojtěchem z Pernštejna, patřil Lanškroun se zámkem a přiléhajícím kostelem rodu Pernštejnů. Budova zámku sloužila pro pobyt šlechty i pro správní centrum lanšperského a lanškrounského panství. Není jisté, zda došlo k nějakým přestavbám za vlastnictví rodu Pernštejnů. Jan Pernštejn roku 1588 lanšpersko-lanškrounské panství prodává Adamu Hrzánovi z Harasova. Při této příležitosti je zmíněn popis budov ve zkratce. Zámek je popisován jako částečně kamenný zámek s dřevěnou budovou s mnoha pokoji. Adam Hrzán z Harasova používal stavbu zámku jako

---

¹²¹ Dle Chládky byl klášter husity podpálen a zahynuli v něm dva mniši. Nicméně toto tvrzení není podloženo. Viz Chládek (pozn.37) s. 36.

¹²² Sedláček (pozn. 6) s. 107.

¹²³ Jiří Louda – Ludvík Kopačka, *Hrady, zámky a tvrze, v Čechách na Moravě a ve Slezsku VI – Východní Čechy*, Praha 1989, s. 251.

¹²⁴ Musil (pozn.16), s. 49.

¹²⁵ Kokeš – Medlík (pozn. 24), s. 292.

své hlavní sídlo. Jelikož mu pro tento účel stavba nevyhovovala, rozhodl se pro přestavbu. Nechal přestavět východní křídlo bývalého klášterního komplexu kompletně do renesančního slohu.¹²⁶ Za Adama Hrzána z Harasova vznikl i vstupní portál a průjezd do dvora za zámkem mezi kapitulní síní a západním křídlem zámku (východní křídlo kláštera). Nad vstupní branou do zámku se nachází letopočet budování, rok 1601, s erby Adama Hrzána z Harasova a jeho ženy Anny ze Sulevic.¹²⁷ K západnímu křídlu zámku bylo přistavěno nové jižní renesanční dvoupátrové křídlo.¹²⁸

Zdeslav Hrzán, syn Adama z Harasova, prodal roku 1622 lanškrounsko-lanšperské panství Karlovi z Lichtenštejna.¹²⁹ Následně 15. března 1643 město Lanškroun dobyli Torstensonovi jezdci ze Švédska. Podařilo se jim dostat do města přes slabě střežené brány. Pobořili část města a vyplenili mimo jiné i zámek s kostelem sv. Václava.¹³⁰ Co nezničili švédští jezdci, to zasáhl roku 1645 požár, který poničil i zámek. Konečné opravy po požáru zámku byly snad dokončeny roku 1716.¹³¹ Tento letopočet a znak Lichtenštejnců se nachází v kartuši nad portálem hlavního vstupu do zámku.¹³² Barokně bylo přestavěno západní křídlo zámku, jižní a západní křídlo zámku bylo srovnáno do jedné výšky.

V průběhu 19. a 20. století interiéry zámku sloužily jako sídlo kanceláře správy lanškrounského velkostatku. Roku 1928 zámek v rámci pozemkové reformy připadl městu (město vlastní i nyní bývalý zámek s východním křídlem kláštera, kapitulní síní a sakristií) a sloužil pro potřeby městské správy, dokud se z něj nestalo muzeum a archiv. Muzeum se

---

¹²⁶ Louda – Kopačka (pozn. 123), s. 252.

¹²⁷ Sedláček (pozn. 24), s. 107.

¹²⁸ Louda – Kopačka (pozn. 123), s. 252.

¹²⁹ Musil (pozn. 15), s. 18.

¹³⁰ Říha, (pozn. 33), s. 19.

¹³¹ Louda – Kopačka (pozn. 123), s. 252.

¹³² Vacková (pozn. 14), s. 205.

v jižním křídle zámku nachází i dnes.¹³³ V letech 1939-1941 probíhala rekonstrukce zámku, která nebyla dokončena, jelikož byla přerušena válečnými událostmi. Projekt oprav zpracoval arch. dr. Hans Fleischmann ze Zhořelce. Zachovalo se pouze torzo z plánu obnovy. Dle fotografií z roku 1939 zámek neměl omítku. Jsou zde patrné zbytky na západním průčelí gotických arkád a zazděná okna do kapitulní síně. Současně roku 1940 probíhal již zmíněný archeologický průzkum. Do roku 1950 zámek s kapitulní síní a sakristií chátral a zůstal bez omítky. Práce pokračovaly mezi lety 1951-1963 dle návrhu Ing. arch. Horníčka, který navázal na plán z roku 1939. V letech 1962-1963 došlo k restauraci gotických prostor kapitulní síně a sakristie. Byly vyměněny části ostění půlkruhového portálu z průjezdu do kapitulní síně. Pravděpodobně byl i zazděn průchod v západní části stěny kapitulní síně. V letech 1970-1971 kapitulní síň nechalo město změnit v obřadní síň, která tak slouží dodnes. Roku 1986 ještě patrně proběhla další renovace kapitulní síně a průjezdu.¹³⁴

---

¹³³ Louda – Kopačka (pozn. 123), s. 252. – Musil (pozn.16) s. 50.

¹³⁴ Václavík – Šeda (pozn. 86) s. 19-20.

6. Popis architektury a architektonické skulptury kláštera

6.1. Kostel

Podélný kostel Panny Marie (dnes sv. Václava) se nachází na severu klášterního komplexu, přičemž hlavní osa stavby je orientovaná na severovýchod. Na západní straně v ose průčelí kostela stojí předsunutá čtyřboká věž se zvonící se čtyřmi zvony, která pochází z roku 1768.¹³⁵ Při severní a jižní stěně věže jsou koutové rizality schodišť. K věži přiléhá obdélná hlavní loď (22, 45 metrů dlouhá a 15,80 metrů široká), se kterou na severní straně sousedí kratší boční loď (přistavěná až roku 1653) o délce dvou klenebních polí. Na východní straně kostel uzavírá protáhlý pětiboký presbytář (14, 5 metrů dlouhý a 10,5 metrů široký) s opěrnými pilíři.¹³⁶ K severní straně presbytáře je připojena místnost, původně patrně kaple (dnes sakristie). K jižní stěně presbytáře přiléhá sakristie (dnes obřadní síň). Při jižní stěně hlavní lodi u hrany věže vyčnívá obdélný přístavek. Stavba kostela je připojena k bývalému západnímu křídlu, kde je dnes základní škola.¹³⁷

Na půdorysech, které vyhotovili restaurátoři při *Stavebně historickém průzkumu kostela sv. Václava v Lanškrouně*¹³⁸, je vidět jaké zdivo, byť jen v základech, se z původní gotické stavby dodnes zachovalo. Gotické zdivo v prvním nadzemním podlaží se vyskytuje po celé délce jižní strany hlavní lodi. Zahrnuje všechna zdiva presbytáře, dále se nachází také po téměř celém obvodu dnešní sakristie, na severní straně hlavní lodi a také to jsou zdi

---

¹³⁵ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 119.

¹³⁶ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 5

¹³⁷ O západním křídle kláštera je nejméně zpráv. Pravděpodobně se využívalo, když klášterní budovy sloužily jako zámek. Není ani známo, zdali součástí nynější stavby je původní gotické zdivo, či jiné fragmenty. Stavba totiž nepodlehla žádnému stavebně historickému průzkumu. Budova školy zde byla postavena roku 1850. Viz. *Ibidem*, s. 6.

¹³⁸ *Ibidem*, nestránkovaná příloha.

chrámové předsíně pod věží. V druhém nadzemním podlaží gotické zdivo navazuje na to z prvního patra. Ve třetím nadzemním podlaží navazuje gotické zdivo pouze pod věží. V této části se nejvýše objevují stěny z původní stavby.¹³⁹

6. 1. 1. Exteriér

Kostel uzavírá sedlová střecha. Dnešní sakristii a boční loď kryje střecha pultová. Boční koutové rizality při věži jsou zastřešené jehlancovou střechou. Střecha byla upravena do dnešní podoby až v 2. polovině 19. století.¹⁴⁰ Kostel zakrývá hladká omítka. Barevnost věže a přístavku na levé straně jižní stěny kostela je provedena nátěrem ve dvou odstínech. V barvě světlého okru má nátěr lizénového rámování věže a přístavku. Stěny věže a přístavku jsou natřeny na bílo stejně jako zdi loď, presbytáře i sakristie kostela. V letech 1996 měl ještě kostel i s průčelím jednotnou barvu, a to barvu přírodního pískovce s porušenou omítkou.¹⁴¹

V průčelí věže je hlavní vchod do kostela. Nad dřevěnými dveřmi s kováním v ostění z fasády vyniká tympanon vymezený trojúhelníkovým frontonem. Na vrchol, na hlavní římsu věže, přiléhá cibulová plechová bání. Věž je rozdělená na hranici přízemí a prvního patra římsou ve stejné výšce jako hlavní římsa hlavní lodi.

Mezi římsou a dveřmi se nachází na průčelí věže polokruhové okno a okno rozetové. V prvním (na severní, jižní a západní stěně) a třetím (na všech čtyřech stěnách) patře věže pokrývají zeď okna vertikálně obdélná. Mezi nimi se v druhém patře vyskytují okna rozetová, z nichž na východní stěně je rozeta slepá. V posledním čtvrtém patře je na všech stranách věže polokruhové žaluziové okno.

---

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Vařeková (pozn. 107), s. 124.

¹⁴¹ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 10.

K hlavní lodi na jižní stěně přiléhají ke zdi dva opěráky ukončené pultovou stříškou těsně pod hlavní římsou. Opěrné pilíře jsou rozestavěné mezi třemi okny a také natřené bílou barvou. Tyto opěráky pocházejí až z období vytváření nové klenby roku 1879.¹⁴² Oblouky nad otvory oken mají tvary plného oblouku se svislými špaletami tvaru lichoběžníku a šikmý parapet. V levé části zdi při věži ke stěně lodi přiléhá obdélný přístavek (z 20. století) se sedlovou střechou. Uvnitř je sousoší scény Getsemanské zahrady. K severní straně hlavní lodi je připojena směrem od presbytáře boční loď, délkou sahající do dvou třetin hlavní lodi. Gotické části v exteriéru se zachovaly pouze v závěru presbytáře, a to opěráky a okna presbytáře a sakristie. [15] Vnějších opěráků je celkem pět a střídají se s lomenými gotickými okny. Mohutné opěrné pilíře mají tvar čtyřbokého kvádrů a zakončuje je mírně zkosená horní pultová stříška přesahující pilíř. Výška opěráků dosahuje k hraně vrcholu oken. Lomené oblouky ve zdi jsou však výše než vrch opěrných pilířů. Čtyři opěráky mají stejnou podobu. Neodstupněné opěráky z kamenného zdiva se dotýkají zdi. Pátý opěrák při sakristii se od dalších liší. Z opěrného pilíře vidíme dnes jenom dvě stěny čtyřbokého hranolu. Opěrný pilíř je ukončen kamennou pultovou stříškou, která má výžlabek. Oproti ostatním obsahuje tento opěrák jeden ústupek. Původně měl presbytář šest opěrných pilířů. Ten šestý zanikl při výstavbě sakristie kolem roku 1393. Jeho kvádry jsou částečně obtisknuty v severní stěně uvnitř sakristie. Při posledním restaurování roku 2016 se podařilo obnovit historickou povrchovou úpravu opěráků, došlo ke korekci nevhodné úpravy novodobých omítek. Na některých místech při renovaci zachovali restaurátoři černou linku, která zvýrazňuje kvádrování. V místech, kde chyběly pískovcové kvádry či jejich povrchová část v opěrácích, byla část kamenů nahrazena umělým kvádrováním. Při této obnově se

---

¹⁴² Lanciger – Muková – Bláha (pozn.86), s. 15

nepodařilo datovat původní opěrné pilíře. Našlo se ovšem zdivo, které nemá novodobý charakter, ale jeho stáří se zatím nepodařilo určit.¹⁴³ Jednotlivé opěráky mají nátěr bílý a na čelní stěně opěráku jsou přiznané kamenné kvádry, které nepravidelně vyčnívají do bočních stěn opěrných pilířů. Ve spodní části opěráků a zdiva, po celém obvodu pětibokého závěru, přiléhá ke stěnám sokl. Ten se skládá z tesané římsy s profilem žlábků, který není příliš dochován. Mezi okny a soklem je po celém obvodu polygonálního presbytáře s opěráky pásová římsa. Opěrné pilíře vznikly mezi lety 1350-1390. Při přistavování sakristie k jižní stěně presbytáře kolem roku 1393 zanikl jeden opěrák, tudíž již ostatní opěrné pilíře musely stát.

Okna nacházející se mezi opěrnými pilíři jsou vysoká a úzká. Z ústředního zadržného okna v ose presbytáře lze zvenčí vidět pouze výklenek se svislými špaletami a kamenným parapetem. Ten značí obrys lomeného okna. V interiéru zakrývá toto zadržné okno oltářní obraz. Zbýlá čtyři okna mají stejný zděný výklenek s bílým nátěrem. Lomená špaletová gotická okna ukončují v dolní části šikmé ostění. Výplně oken nejsou původní, mají pouze historizující charakter a neogotické kružby.¹⁴⁴ Okna jsou vertikálně členěná do dvou polí a výplněná vitráží, které lépe vynikají uvnitř kostela. Okna dle mého názoru pocházejí z let 1350-1370, kdy byl rozšířený typ protáhlých lomených oken bez profilace a bez složitějšího členění.¹⁴⁵ Špalety přecházející v lomené oblouky a ostění mohly být ve 14. století kamenné a neomítané.

Na východní stěně sakristie se nachází další okno, složené z kamenných kvádrů. Výplň směřující do sakristie není původní. V dnešní době lze spatřit v nice okna zasklená

---

¹⁴³ Vařeková (pozn. 107), s. 124.

¹⁴⁴ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 14.

¹⁴⁵ Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 186, 198.

státní znak. Zvenku je zachován obrys okna s kružbovou výplní ve tvaru trojlistu. Špaletové okno zakončuje krátký lomený záklenek. [16] Oproti oknům v presbytáři a oknům kapitulní síně se liší profilovanými špaletami, které jsou užší. Toto okno pochází pravděpodobně z 90. let 14. století, jelikož v této době byla stavěna sakristie.

6. 1. 2. Interiér

Hlavní loď kostela je zaklenuta křížově třemi poli. Dnešní klenutí pochází až z roku 1879.¹⁴⁶ Pod třetím polem na západní straně v druhém patře zabírá prostor kruchta s varhanami. Na jižní stěně uvnitř hlavní lodi naproti vnějším opěrákům stojí pilíře s pilastry. Navazují na příčné a podélné pasy klenby hlavní lodi. Tytéž pilíře nesou klenbu také na protější severní straně hlavní lodi. Na severu s hlavní lodí se pojí otevřená boční loď křížem zaklenutá na dvě pole. Vedlejší loď sousedí na východě s bývalou kaplí (dnešní sakristií), ve které se ve druhém patře nacházejí renesanční malby s erby majitelů Lanškrouna (jedny z nejlépe čitelných jsou erby Adama Hrzána z Harasova a jeho ženy Anny ze Sulevic) a dekorativně černě obtažené hroty valené renesanční klenby s hřebínky na hranách. Ze druhého patra této místnosti vedou dvě okna do presbytáře.

Nejstarší částí kostela je gotický presbytář. Ten je od hlavní lodi oddělen vítězným obloukem půlkruhově klenutým. Klenba v kněžišti je vyšší asi o 200 centimetrů než klenba lodi.¹⁴⁷ Skládá se ze dvou polí čtyřdílné křížové klenby s žebry hruškového profilu. V polygonálním závěru na ně navazuje paprscitá klenba. Ta je vytvořená z šesti žebíků téže hruškové profilace. Dva meziklenební pasy v presbytáři nejsou příliš zalomeny. [17] Žebra dvou obdélných polí ve vrcholech spojují dva kruhové svorníky. První svorník od západu,

---

¹⁴⁶ Lanciger – Muková – Bláha (pozn.86), s. 15

¹⁴⁷ Ibidem, s. 14.

nejblíže k hlavní lodi, na dřevě zdobí znak města Lanškrouna. Svorník pochází z roku 1659.¹⁴⁸ [18] Na tomto svorníku s fialovým podkladem na červeném štítu s černým obrysem a zlatým zdobením je znázorněna zlatá koruna s listovím a drahokamy. Druhý svorník od západu v presbytáři představuje znak Lichtenštejnů. [19] Na stejném fialovém podkladu, jako u svorníku předchozího, je nakreslen opláštěný erb a nad ním koruna. V prvním poli erbu (vlevo nahoře) se rozprostírá černá slezská orlice korunovaná a ozbrojená zlatým tahem na žlutém pozadí. Ve druhém poli (vpravo nahoře) je znázorněna zelená routová koruna na pruhovaném černožlutém pozadí. Třetí úsek (vpravo dole) vyjadřuje znak Opavska (swisle rozpůlený barvami bílou a červenou). Mezi spodními oddíly se nachází jeden menší s krnovským zlatým lovcím rohem na modrém základě. V posledním, čtvrtém dílu erbu, kryje pole černá orlice s dívčí hlavou s korunou. Tento svorník pochází pravděpodobně z 18. století, kdy panství lanškrounské patřilo Lichtenštejnům a ti v této době používali stejný znak, který je na svorníku.¹⁴⁹ Co zobrazovaly svorníky před touto úpravou dochovanou do dnešní podoby, není známo. Třetí svorník od západu spojuje žebra v polygonálním závěru paprscité klenby. [20] Na svorníku s modrým podkladem a žlutým obrysem je zobrazen zlatý kříž s červeným obrysem s paprsky stejného barevného schématu. Pod modrým podkladem prosvítají, zřejmě starší, červené paprsky směřující od kříže. Znázorněný kříž se podobá kříži berličkovému a kotvovému. Identifikovat význam ani určit stáří tohoto svorníku se mi nepodařilo.

Z doby mezi roky 1935–1967 jsou k dispozici fotografie, zachycují podobu kněžiště s bílou výmalbou stěn. Tento stav se liší od dnešní podoby. Od svorníků totiž vedly ještě

---

¹⁴⁸ Paukrtová (pozn. 100), nestránkováno.

¹⁴⁹ Borkovcová, Významná data (pozn. 30), s. 25. – Jan Halada, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992, s. 88.

v této době paprsky, tmavší neidentifikovatelné barvy, protože pořízená fotografie je černobílá. [21] V roce 1992, kdy proběhl průzkum barevných omítkových vrstev, se odebíraly i sondy z presbytáře. Nicméně vzorky vzali pouze do výšky cca 250 centimetrů. Z této části restaurátoři zjistili, že na hrubší cementové omítce se na severní zdi presbytáře pod zpráškovatělým žlutohnědým nátěrem hliníku nachází barevná dekorativní malba a nátěr dvou vrstev olejových barev zelené, bílé a hnědočervené. Jde pravděpodobně o ilusivní malbou z počátku 20. století. Tento výjev máme zaznamenaný na fotografiích z první poloviny 20. století. Na těchto fotografiích se také na stropě u svorníků vyskytují již zmíněné paprsky, o kterých více informací není a dnes se nalézají pod vrstvou bílé omítky.¹⁵⁰

Žebra klenby v presbytáři mají v dnešní době polychromii. Zmínku o barvách máme pouze z první poloviny 20. století, kdy byl kostel po 50 letech restaurován. Jsou známy zprávy o tónové a sešlé malbě v presbytáři s tónovým vyznačením původní barvy žeber.¹⁵¹ Nejblíže u svorníků se přes celou šíři žeber vyskytují tři malé dílky barevných pruhů, které odděluje linka žluté barvy. Celkově tyto barevné části zabírají asi jednu desetinu klenebního žebra. Od všech svorníků vycházejí barvy v pořadí červená, zelená, zhruba stejné velikosti zabarveného pole, modrý pruh je téměř o polovinu užší a na konci pruh žlutý, přibližně poloviční velikosti dílu modrého. Podobné vyobrazení částí pruhů lze vidět i na dvou meziklenebních pasech uprostřed žeber. S tím, že je uprostřed větší díl červený a z každé strany díl zelený a modrý, též segmentované žlutou barvou. Po délce všech klenebních i meziklenebních pasů, od všech svorníků po všechny konzoly, polychromie pokračuje. Uprostřed na vrcholu žeber se nachází zlaté linky vedoucí od svorníku ke konzolím. Žebra

---

¹⁵⁰ Petr Berger, *Zpráva o restaurátorském průzkumu*, Praha 1992, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, odborná spisovna, sign. 1330, s. 1

¹⁵¹ Lanciger – Muková – Bláha (pozn.86), s. 6-7.

mají na krajích u stěny barvu červenou se zlatou linkou na okrajích. Tyto barevné pruhy na krajích žebor se táhnou od barevných dílků u svorníku k stejně barevným článkům u konzol. Mezi červenými krajními pruhy a střední zlatou linií má žebro přirozenou barvu kamene. Celá klenební žebra potom rozdělují zlaté proužky přes celou šíři žebra do šesti shodných dílů. Může se jednat o rozdělní žebra do jednotlivých kvádrů. Od konzol jsou směrem ke svorníkům barevné dílky ve stejném pořadí a velikosti jako od svorníků, tedy červená, zelená a modrá prokládané žlutými proužky.

Žebra křížové klenby dosedají na pětiboké konzoly, které jsou vždy po dvojicích na severní a jižní straně presbytáře stejné, a to jak tvarem, tak i barvou. Na severní stěně, první od západu k vítěznému oblouku nejbližší, se žebra střetávají do konzoly polygonální jehlancové s modrým a červeným slabým pruhem nad polojehlanem a pod polygonální deskou. Zbytek konzoly nemá polychromii. [22] Druhá konzola na severní straně směrem od hlavní lodi se liší větší šíří a jako jediná (se stejnou konzolou na jižní straně presbytáře) je polygonální s kružbovými motivy. Výžlabky a spodní část této konzoly pokrývá polychromie červené barvy a obrys kružbového panelování má barvu modrou. [23] Třetí konzola při severní zdi od západní strany, spojující druhé klenební pole s prvním paprskem klenby polygonálního závěru, je opět jehlancová. Oproti první jehlancové konzoly, delší a úzké, se tato konzola rozprostírá více do šířky. Polychromované pruhy má stejné jako ostatní, ale navíc má ještě přidáný zelený pruh nad polojehlanem. [24] Další konzola v pořadí (čtvrtá) na severní straně kněžiště od západu vypadá stejně jako první konzola ze severní stěny při vítězném oblouku, pouze se liší větší velikostí. [25] Poslední typ konzoly jehlancového tvaru, již v rohu na východní straně presbytáře sousedící se stěnou severní, má barvu přírodního kamene a je pouze s jedním červeným pruhem nad polojehlanem. [26]

Na jižní straně presbytáře se nachází sekundárně zazděný lomený gotický portál. [27] V době, kdy zde sídlili kanovníci (od 90. let 14. století po 20. léta 15. století), vedl portál do tehdejší sakristie. Malý portál je umístěn kousek nad zemí, lomený gotický oblouk má profilaci pouze s výžlabky. Při poslední restaurátorské práci na tomto portále roku 2000 se zjistilo jen starší dozdivání a nečistoty. Neví se, při jaké přestavbě byl portál zazděn.¹⁵²

Při stavebně historickém průzkumu se našlo několik gotických fragmentů, které nejsou na první pohled v kostele vidět. V západním rohu dnešní sakristie ke zdi přiléhá segmentem zaklenutá lichoběžná nika patřící k tesanému cihlovému gotickému lomenému oblouku. Nika směřuje k hlavní lodi profilací s výžlabkem. Tuto profilaci zakrývá oltář hlavní lodi. V levé části východní strany v patře sakristie se vedle okna vyskytuje tesaný výběh již zaniklého gotického okna. V dnešní podobě je přetřen na bílo a viditelný je pouze výstupek necelé poloviny lomeného okna. U podlahy v rohu a uprostřed podlahy v patře sakristie byly objeveny části gotické klenby. Fragmenty pocházejí z doby, kdy tato část sloužila pravděpodobně jako kaple. Výška dodnes zchovalých částí je 15-20 cm.¹⁵³ V podkroví nad severní boční lodí se objevují další fragmenty z období gotiky. Zde byly nalezly profily gotických cihel v lomených záklencích oken. Profil cihel je 13 a 7 centimetrů. Mimo to jsou zde patrné také kapsy pro středověké samonosné lešení umístěné 60 centimetrů od podlahy. Celkem bylo nalezlo pět jednotlivých kapes, které jsou od sebe vzdáleny zhruba 180 centimetrů. Ve zdivu se vyskytují také tři lomená okna v gotické zadržce, které přerušují tesanou římsu s výžlabkem. V levém okenním ostění se dochovala původní omítka.¹⁵⁴ [28]

---

¹⁵² René Tikal – Petr Dufek, *Restaurování pískovcových portálů v kostele sv. Václava v Lanškrouně*, Praha – Mladá Boleslav 2000, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 3113/A, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích, nestránkováno.

¹⁵³ Lanciger – Muková – Bláha (pozn. 86), s. 16.

¹⁵⁴ Ibidem, s. 18.

Sakristie přiléhá k jižní stěně presbytáře kostela, dříve byla propojena s kostelem. Dnes slouží jako obřadní místnost. Dispozičně je sakristie obdélníkového půdorysu. Klenba se skládá ze dvou obdélných polí křížové klenby. [29] Žebra klenby zde mají také hruškovou profilaci a částečně si zachovala typ hruškovce z poklasické linearitě gotiky. Dle profilace hruškovce a době, kdy mohla být sakristie vystavěna, řadím klenbu sakristie so posledního desetiletí 14. století.¹⁵⁵ Žebra v sakristii, oproti žebřům v presbytáři, mají pouze přírodní barvu kamene a jsou mohutnější. Diagonální žebro v jihozápadním koutě sakristie je označeno za kopii.¹⁵⁶ Žebra se sbíhají do kruhových svorníků. Na prvním svorníku od západní strany, blíže ke kostelu, neznámý kameník vytesal hlavu oslice, která je osobním znakem Petra Jelita.¹⁵⁷ [30] Na druhém kulatém svorníku od západu je plasticky znázorněna hlava muže v plnovousu v gotickém šestilistu. [31] Pravděpodobně jde o Ježíše Krista. Tento výjev ohraničený plastickým kruhem má stejnou velikost jako předchozí svorník.

Žebra klenby nesou konzoly. Najdeme zde konzoly jehlancové polygonální tříboké. V rohu, kde se střetává jižní a západní stěna sakristie, se žebra sbíhají do konzoly, která nemá polygonální desku. Místo ní jsou do konzoly na vrchu vytvořeny dva žlábků. [32] Druhá konzola na západní stěně směrem od jihu se skládá z polygonální desky, která má větší šířku než polojehlancová konzola. [33] Třetí jehlancová konzola na jižní stěně od západu je s polojehlancem. Ten je skoro nerozeznatelný od polygonální desky. [34] První konzola na severní stěně od západu vypadá stejně jako prostřední konzola na jižní stěně. Druhá konzola od západu na téže stěně jako předchozí se od ostatních liší. Jako jediná je polygonální kružbová s plochým zakončením a má polygonální desku s výžlabkem, kdy jednotlivé části

---

¹⁵⁵ Václav Mencl, *Tvary klenebních žeber v české gotice, Zprávy památkové péče*, roč. 11-12, 1951-1952, č. 9-10, s. 272, 274.

¹⁵⁶ Muková –Novosadská (pozn. 86), s. 36.

¹⁵⁷ Pavel Krafl (pozn. 28), s.74.

desky jsou ve tvaru lichoběžníku. [35] Poslední konzola v místnosti leží v rohu severní a západní stěny a má stejnou podobu jako třetí konzola na jižní stěně od západu.

V sakristii se dochovalo i torzo točitého kamenného gotického schodiště. [36] To se nachází v jihozápadním rohu přiléhajícím k presbytáři, kam bylo vestavěno dodatečně. Šnekové schodiště se dochovalo do výšky 150 centimetrů.¹⁵⁸ Tři schody jsou v původním tvaru. U dalších dvou schodů lze vidět už složení z lomových kamenů. Na konci torza se vyskytuje jen „pobořenina“ z lomových kamenů. Vpravo od torza schodiště na západní zdi je ve stěně odkrytý vertikální pruh kvádrových tesaných kamenů z armovaného nároží přiléhajícího kostela. [37]

6. 2. Kapitulní síň

Kapitulní síň tvoří část východního křídla a sousedí na západní straně se sakristií. S tou ji propojuje portál ve tvaru lomeného oblouku, který se skládá z tesaných kamenných kvádrů. Kapitulní síň Cibulka a Sokol¹⁵⁹ datují kolem roku 1400. Kapitulní síň pochází ze stejných let jako sakristie, tedy z 90. let 14. století a obě místnosti jsou mladší než presbytář. V této místnosti se zachovalo částečně obnovené gotické klenutí. Místnost má půdorys téměř čtvercový, strany jižní a severní mají kratší stěny. Uprostřed je situován pilíř, do něhož se ponořují žebra klenby. [38] Tento pilíř má u země kruhový sokl. Na soklu je následně umístěn hladký dřík, který na vrchní části nese klenební žebra. Část žeber, které se pojí s pilířem je dnes kopií původních.¹⁶⁰ Na západní polovině místnosti od západu po ústřední pilíř jsou dvě pole klenby zaklenuta opět křížově. Žebra spojují dva terčové hladké svorníky. [39] Na protější půlce východní části kapitulní síně po střední pilíř byla použita obkročná

---

¹⁵⁸ Muková –Novosadská (pozn. 86), s. 36.

¹⁵⁹ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 132.

¹⁶⁰ Muková –Novosadská (pozn. 86), s. 34.

klenba. [40] Tato klenba vedla k triumfálnímu oblouku na východní stěně dnes již neexistující místnosti s polygonálním závěrem. Základy této místnosti byly odhaleny při archeologickém průzkumu roku 1940.¹⁶¹ Žebra se sbíhají do tří terčových svorníků. Prostřední svorník je jako jediný zdobený. Na kruhovém svorníku je reliéfně ztvárněn štít s heroldským křížem. Tento štít je shodný se sekretní pečeti biskupa Petra Jelita.¹⁶² [41] V této síni žebra hruškového profilu nejsou ukončena konzolami. Na západní stěně, kde se konzola nacházela mezi portály, byla usekána.¹⁶³ [42] Ostatní žebra klenby plynule vyrůstají ze štíhlých svazkových přípor posazených na sokly přiléhajících k podlaze. Žebra přechází do svazkových přípor vždy v rozích a uprostřed severní, jižní a východní stěny. [43]

Na západní stěně se nacházejí vysoké a široké gotické lomené portály profilované výžlabky směrem dovnitř. Tyto portály pocházejí pravděpodobně z 90. let 14. století.¹⁶⁴ Při stavebně historickém průzkumu, kdy autoři porovnávali tyto portály s plány z roku 1939, došli k závěru, že původně byla okna užší.¹⁶⁵ Ve 14. a 15. století, když zde pobývali augustiniánští kanovníci, portály sloužily jako vchod z křížové chodby. V minulém století byly portály proskleny okny s novodobou vitráží. Některé tesané kvádry v dnešní době v ostění oken jsou jen přesnou replikou.¹⁶⁶ Na fotografii z roku 1940 je vidět dnes již zakrytý sokl, který byl pod pilířem mezi portály.

---

¹⁶¹ Ibidem.

¹⁶² Oldřich Pakosta, *Typologie pečeti litomyšlských biskupů*, Litomyšl 2017, s.28.

¹⁶³ Cibulka – Sokol (pozn.10) s. 132.

¹⁶⁴ Václav Mencl, *Vývoj středověkého portálu v českých zemích, Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 133.

¹⁶⁵ Muková –Novosadská (pozn. 86), s. 35.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 26.

Na východní stěně kapitulní síně se nacházejí dvě lomená gotická okna s kružbovou výplní ve tvaru trojlistu, stejně jako na východní stěně sakristie. Dle fotografie z oprav ze 40. let 20. století je možné, že okna byla pouze lomená a neměla kružby. [44]

6.4. Východní, západní a jižní křídlo kláštera

Východní křídlo kláštera kryje sedlová střecha. Na zdi východního křídla kláštera, na východní i západní stěně, se dochovaly fragmenty z původní gotické stavby. Mimo tyto fragmenty jsou stěny hladce omítnuty bílou z úprav z roku 1996.¹⁶⁷ Na východním průčelí se zachovaly fragmenty lomených oblouků. Zde se nacházel presbytář vedoucí do kapitulní síně. Ten byl pravděpodobně dvoupatrový, jelikož v druhém patře nad ním je patrná lomená arkáda. Ta navazuje na triumfální oblouk v kapitulní síni. Odkryty zůstaly také cihlové částečné lomené záklenky nad okny do kapitulní síně. Od severní strany na západním průčelí východního křídla a sakristie ve druhém patře jsou patrné fragmenty lomených arkád, které navazovaly na dnes již neexistující dvoupatrový křížový ochoz. Celkem je vidět osm neúplných lomených gotických oblouků. Je patrné, že ne všechny mají stejnou šířku. Především ty krajní jsou užší. Mezi částečnými lomenými oblouky ve zdi jsou rozmístěna čtyři obdélná okna. Při archeologickém průzkumu roku 1940 byly odkryty základy ambitu před východním křídlem.¹⁶⁸ Křížová chodba stála také před jižním a západním křídlem. Z těchto částí se dodnes nic viditelně nezachovalo.

Mezi kapitulní síní a jižní stranou budovy východního křídla byl vybourán průjezd. Před touto branou na západním průčelí je vystavěn vstupní portál. Nad ním zůstaly zachovány znaky Adama Hrzána z Harasova a jeho ženy Anny ze Sulevic a letopočet 1601.

---

¹⁶⁷ Muková – Novosadská (pozn. 86), s. 24.

¹⁶⁸ Hořner (pozn. 17), s.88-90.

Na západním průčelí východního křídla zanechali kameníci značku. [45,46] Ta je umístěná na jihu východního křídla kousek od rohu budovy zhruba v úrovni první čtvrtiny zdi nad zemí. Dnes je v hladké omítce natřené na bílo ponechán obdélný neomítaný kus zdi se značkou. Je na ní zobrazen kříž a k němu snad šikmo přiléhá trochu deformované písmeno M. Doposud se kamennou značku nepodařilo identifikovat. Ani já jsem bohužel nedokázala spojit kamenickou značku s konkrétní hutí, z toho lze usuzovat, že se nejednalo o velmi významnou a rozšířenou huť.

V pravé části západního průčelí východního křídla je dochováno jedno gotické okno, které sahá až k zemi. Lomený oblouk je tvořen z hladkých kamenných kvádrů a blíže k oknu profilovaný výžlabky. Vedle něj vlevo směrem k severu se nachází dvě obdélná okna v kamenném ostění.

Pod východním křídlem kláštera na jižní straně se nalézá sklep. Ten je v dnešní době již částečně zasypan. Ve fotoarchivu Městského muzea v Lanškrouně se nacházejí fotografie zobrazující gotické portály ve sklepech. [47, 48, 49] Prosté lomené portály se skládají z tesaných kamenných hladkých kvádrů a mají různé velikosti. Ve stavebně historickém průzkumu jsou zmíněny i některé rozměry jednotlivých částí portálů.¹⁶⁹ Ve sklepení se také u některých portálů nacházejí fragmenty pravděpodobně svazkových přípor. [50,51]

Dle analýzy zdiva a jeho zakreslení do půdorysu *Dílčeho hloubkově stavebně historického průzkumu a opd zámku čp. 1 v Lanškrouně*¹⁷⁰ lze částečně určit stáří zdiva. Tento průzkum se nekonal po celé délce východního křídla kláštera. V prvním podlaží se zachovalo gotické zdivo v kapitulní síni. Gotické základy byly také udrženy v místnosti

---

¹⁶⁹ Muková – Novosadská (pozn. 86), s. 39-40.

¹⁷⁰ Václavík – Šeda (pozn. 86), s. 18, 55-57.

naproti kapitulní síni jižním směrem za průjezdem. Ještě v druhém a třetím patře zde všechna tato gotická zdiva pokračují.

Jižní křídlo se nedochovalo, ale při archeologickém výzkumu v roce 1940 se zjistilo kde stálo, protože se odkryly jeho základy.¹⁷¹ Bylo vystavěno naproti kostelu a z každé strany se k němu pojilo další křídlo kláštera, a to východní a západní. Na místě západního křídla se dodnes nekonal žádný archeologický ani restaurátorský průzkum. Uprostřed konventu se nacházela studna, jejíž místo teď naznačují dlaždičky poskládané do kruhu uprostřed pomyslného klášterního komplexu.

---

¹⁷¹ Hoßner (pozn. 17), s. 88-91.

7. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu soudobé sakrální architektury

7. 1. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu východních Čech

Lanškrounský klášter kanovníků sv. Augustina lze zařadit do období gotiky lucemburské. Toto období (zejména vláda Karla IV. a Václava IV.) přineslo velký rozmach gotické architektury i ve východních Čechách. Ke stavbám nejen sakrální architektury přispělo zakládání a osidlováním vesnic a měst a jejich následný rozvoj. V části východních Čech, především v okolí Lanškrouna, velkou roli sehrálo litomyšlské biskupství založené roku 1344. Uměnilovni biskupové (Jan ze Středy, Albert ze Šternberka, Petr Jelito, Jan Železný) obohatili sféru umění a další stavby byly jejich činy ovlivněny. Počet gotických dochovaných staveb z lucemburského období ve východních Čechách dosahuje několika desítek objektů. Sakrální architektura si v této etapě zachovala dominantní postavení. Hranice výskytu gotické sakrální architektury je určena postupem osidlování. K regionům s největším počtem gotické sakrální architektury patří Havlíčkobrodsko, Chrudimsko, Jičínsko, Litomyšlsko, Orlickoústecko, Pardubicko, Náchodsko. Tedy oblasti vrcholného osidlování v 2. polovině 13. století a ve 14. století.¹⁷²

V první řadě jsem se zaměřila zejména na klášter augustiniánů eremitů v Litomyšli (spadající také pod litomyšlské biskupství jako klášter v Lanškrouně), založený roku 1365 Janem ze Středy. Lanškrounský kostel se pro tento klášter stal konkurencí na území litomyšlského biskupství. Biskup ke stavbě povolal mistra Jakuba. Stavba kláštera trvala od

---

¹⁷² Vladimír Hrubý – František Nesejt, *Kultura doby gotické*, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 462, 475-476, 486.

založení až do roku 1376.¹⁷³ Období stavby litomyšlského kláštera se kryje s výstavbou kláštera a přestavbou klášterního kostela Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně. Litomyšlský klášterní kostel, oproti lanškrounskému navazuje na roudnický typ presbytáře (na klášterní kostel augustiniánů kanovníků v Roudnici nad Labem) o třech klenebních polích. Kdežto lanškrounský kostel již má jen dvě klenební pole. Stejný mají závěr presbytáře, který je u obou kostelů pětiboký.¹⁷⁴ Pojetí zakončení kaplí (kaple sv. Jiří a kaple sv. Markéty) se zde shoduje se závěrem lanškrounského klášterního presbytáře kostela. Závěry jsou s obdélnými poli žebrové křížové klenby, a také s paprscitou klenbou polygonu. [52] Žebra mají profil hruškovce. Zevně kaple člení opěráky, které navíc obsahují odstupnění. Mezi nimi se nachází gotická lomená okna.

Obdobné půdorysné schéma jako měl klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně bylo i v broumovském klášteře řádu sv. Benedikta. Původní gotický presbytář broumovského klášterního kostela se skládal také z dvou polí klenby a paprscitého polygonálního uzávěru. Ke zdem i zde přiléhaly opěráky, jak je patrné z rekonstruovaného půdorysu. Dle malby broumovského kláštera jsou patrné opěráky bez ústupků zakončené šiknou stříškou a vysoká lomená gotická okna, stejně jako u lanškrounského klášterního kostela.¹⁷⁵

Podobně zakončený presbytář z 2. poloviny 14. století, jako u lanškrounského klášterního kostela, se nachází také v Dolním Újezdu v kostele sv. Martina.¹⁷⁶ Dvě křížové pole zde mají půdorys obdélníka a závěr se skládá z tří paprsků žeber. [53] V kruhových

---

¹⁷³ Miloš Vacek, *Kapitulní kostel povýšení sv. Kříže v Litomyšli* (diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění, Praha 2010, s. 17.

¹⁷⁴ Václav Mencl, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948, s. 76, 80.

¹⁷⁵ Jiří Slavík, Nové poznatky o stavebním vývoji kláštera v Broumově před barokní přestavbou, in: Milan Dospěl – Ivo Hlobil (edd.) *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách 1200-1550*, <http://www.muzeumhk.cz/clanky-gotika.html>, vyhledáno 1. 12. 2018, s. 20-21.

¹⁷⁶ Mencl (pozn. 174), s. 156, 157, 160.

svornících se střetávají žebra hruškového profilu.¹⁷⁷ Gotický presbytář z 2. poloviny 14. století, se dochoval i v kostele sv. Víta v Českých Libchavách. Kněžiště má jedno čtvercové pole zaklenuté křížovou žebrovou klenbou, jejíž žebra jsou hruškového profilu.¹⁷⁸ Žebra vybíhají z jehlancových konzol a střetávají se v kulatém hladkém svorníku. Mezi lomenými gotickými špaletovými okny se nacházejí opěrné pilíře přiléhající ke zdi.¹⁷⁹

Podobná profilace hruškových žebor, jako u klášterního kostela lanškrounského, z 90. let 14. století byla vytvořena také v kostele sv. Petra a Pavla v Morašicích.¹⁸⁰ Klenba o jednom obdélném poli křížové klenby a paprscitým uzávěru se nachází v presbytáři. Jsou zde i gotická špaletová lomená okna střídající se s opěrnými pilíři. [54] V sakristii křížová klenba vychází z jehlancových konzol, které se střetávají se v kruhovém svorníku (jako tomu je i v lanškrounském presbytáři).¹⁸¹ Kostel sv. Ducha ve Skutči se podobá klášternímu kostelu v Lanškrouně také presbytářem. Ten pochází z 80.-90. let 14. století.¹⁸² V chóru se nachází jedno obdélné pole křížové klenby a pětiboký uzávěr s paprscitou klenbou. I zde se vyskytují žebra hruškového profilu vzhledově podobné jako profil žebor v klášterním kostele v Lanškrouně. Žebra klenby se sbíhají do jehlancových konzol o čtyřech stranách, které jsou podobné lanškrounským. Kulaté svorníky jsou zdobeny prázdnými štíty. V závěru chóru se nachází opěráky se stříškou vysoké k hlavní římsě kostela. Mezi nimi se objevují opět lomená gotická špaletová okna.¹⁸³ Kostel sv. Petra a Pavla v Morašicích a kostel sv. Ducha

---

¹⁷⁷ Ivo Kořán, heslo Dolní Újezd, in: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1. A-J*, Praha 1977, s. 307-308.

¹⁷⁸ Cibulka – Sokol (pozn. 10), s. 75.

¹⁷⁹ Jiřina Hořejší, heslo České Libchavy, in: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1. A-J*, Praha 1977, s. 209.

¹⁸⁰ Zdeněk Wirth, heslo Litomyšl, in: Bohuslav Matějka – Josef Štěpánek – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Litomyšlský*, Praha 1908, s. 134.

¹⁸¹ Ivo Kořán, heslo Morašice, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech. 2. K-O*, Praha 1978, s. 421.

¹⁸² Pavel Novotný, *Skuteč: známá – neznámá*, Skuteč 2006, s. 17.

¹⁸³ Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Vysokomyštském*, Praha 1902, s. 205-206.

ve Skutči pocházejí pravděpodobně od stejných autorů, a to od bratrů Peška a Ješka Lútkových z Nového Města pražského.¹⁸⁴

Podobnost lanškrounskému klášternímu kostelu shledávám i u chrudimského chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Z přestavby kostela Nanebevzetí Panny Marie po roce 1363 (do roku 1400) pochází trojlodní bazilika s chórem o dvou polích křížové klenby a pětibokém závěru. K této stavební periodě patří klenební konzoly s výběhy žeber v bočních lodích. Hlavní loď je klenutá čtyřmi poli ukončenými jehlancovými konzolami. Konzoly z poloviny 14. století podobné lanškrounským jsou také v kapli a mezivěží. Zde mají konzoly tvar jehlance, a některé jsou s kružbovým motivem.¹⁸⁵ Presbytář podpírají dva mohutné opěráky. Stejně jako v klášterním kostele v Lanškrouně má presbytář pole křížové žebrové klenby a šest paprsků klenby v závěru. [55] Okolo svorníků se v presbytáři vyskytuje kruhová výmalba. Jedná se o podobnou výzdobu jako kdysi v lanškrounském presbytáři. V chóru se sbíhají svazky hruškou profilovaných přípor až k zemi.

Presbytář kostela sv. Jakuba v Práčově, který byl dříve také kostelem klášterním, má též protáhlý pětiboce uzavřený presbytář z 2. poloviny 14. století. Stejně jako lanškrounský kostel se skládá ze dvou obdélných křížových polí o šesti paprscích žebrové klenby v závěru. Žebra mají též hruškový profil. Opěrné pilíře v závěru presbytáře sahají až k hlavní římsce, nemají ústupky a přiléhají ke zdi. Opěráky se střídají s vysokými a štíhlými okny, se širšími špaletami.¹⁸⁶

Jednou z hlavních dominant východních Čech ve 14. století byl kostel sv. Ducha v Hradci Králové. Ve své době mohl být inspirací pro další stavby. Presbytář pochází ze 40.

---

¹⁸⁴ Kořán (pozn. 181), s. 421.

¹⁸⁵ Klára Benešová, Hlava druhá 1310-1420, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 185-186.

¹⁸⁶ Karel Chytil, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Chrudimském*, s. 18.

let 14. století a loď z let 60. stejného století. Kostel je oproti lanškrounskému protáhlejší, ale nalézají se zde také velmi podobná hrušková profilace žeber jako v Lanškrouně. Pole mají půdorysy také obdélné a v závěru se nachází šest paprsků klenby. Lomená gotická okna v presbytáři jsou zvenku špaletová u obou kostelů.¹⁸⁷

Další významnou stavbou východních Čech 14. století byl chrám svatého Vavřince ve Vysokém Mýtě. Jelikož prvotní gotická výstavba proběhla už v 1. polovině 14. století, mohl zde kostel Panny Marie (dnes sv. Václava) také hledat inspiraci. Ač vznikl dříve, tak je více zdobený (např. svorníky s tesanými hlavami). Podobnost vidím v hruškovém profilu žeber klenby a přípor v presbytáři. Chór se skládá ze tří obdélných polí a pětibokém závěru s paprscitou klenbou. [56] V závěru presbytáře v exteriéru se pojí se zdí opěrné pilíře vysoké k hlavní římse. Mezi opěráky se nacházejí opět dlouhá, úzká špaletová lomená okna. Sakristie je klenutá třemi poli křížové hruškové žebrové klenby a ukončují jí žebra také s jehlancovými a kružbovými konzolami.¹⁸⁸ Kružbové konzoly pochází ze 70. let 14. století (tedy z podobného období jako konzoly v klášterním kostele Panny Marie v Lanškrouně) jsou více propracovanější, menší a s více členěnou polygonální deskou.¹⁸⁹

7. 2. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v kontextu architektury augustiniánských kanovníků v Čechách a na Moravě

Řád řeholních kanovníků sv. Augustina vznikl v 11. století v Itálii spojením několika již existujících kapitul. Řád se šířil rychle do celé Evropy. Hluboké prožívání víry se

---

¹⁸⁷ Antonín Cechner, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královehradeckém*, Praha 1904, s. 33-34, 39-40.

¹⁸⁸ Wirth (pozn. 180), s. 107-108, 114-115, 120, 180.

¹⁸⁹ Mencl (pozn. 174), nestránkovaná obrazová příloha.

projevilo také v architektuře. Chrámové a klášterní stavby patří k vrcholným dílům gotického stavitelství.¹⁹⁰

Do českých zemí přivedl z Francie (z Avignonu) řád augustiniánských kanovníků pražský biskup Jan IV. z Dražic. První kanonii založil roku 1333 při biskupském sídle v Roudnici nad Labem. Po vzoru kanonie v Roudnici nad Labem byly fundovány další kláštery v Čechách a na Moravě. Klášter se zároveň stal mateřským klášteřem pro všechny kláštery augustiniánských kanovníků v českých zemích.¹⁹¹ Některé kláštery kanovníků sv. Augustina dnes již zanikly a ani jejich klášterní budovy nestojí. Další klášterní komplexy byly vystavěné či přestavěné do jiných architektonických slohů než ve slohu gotickém. Ze zchovalých klášterů kanovníků sv. Augustina, které mohu porovnávat s gotickými částmi kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, to jsou konventy v Roudnici nad Labem, Jaroměři, Třeboni, Šternberku na Moravě a Prostějově.

Stavba kláštera kanovníků sv. Augustina v Roudnici nad Labem probíhala v době Jana IV. z Dražic za účasti stavitele mistra Viléma z Avignonu. Z doby Jana IV. pochází východní křídlo konventu s ambitem, kapitulní síň, sakristie, chór a částečně i trojlodí. Za arcibiskupa Arnošta z Pardubic, po roce 1352, byl v roudnickém klášteři dostavěn kostel a konventní budovy (jižní a západní křídlo) s ambity.¹⁹² Tak jako lanškrounský klášter i ten roudnický roku 1421 postihly husitské nešvary. Husité kanonii v Roudnici nad Labem poničili a vypálili.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Buben (pozn. 49), s. 17, 57.

¹⁹¹ DF [Dušan Foltýn], heslo augustiniánští kanovníci, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 104. - Buben (pozn. 49), s.22.

¹⁹² Martin Trefný, *Roudnice nad Labem: historické památky*, Roudnice nad Labem 2011, s. 19.

¹⁹³ PS – PV – DF, [Petr Sommer– Pavel Vlček – Dušan Foltýn], heslo Lanškroun, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 622-623.

Oba kláštery kanovníků sv. Augustina (lanškrounský i roudnický) jsou v jádru gotické ze 14. století a měly velmi podobné půdorysné schéma. [57] Klášter v Roudnici nad Labem se skládal z kostela, tří křídel konventu, uprostřed s rajskou zahradou obehnanou křížovou chodbou. Oproti lanškrounskému konventu se v Roudnici nad Labem zachovala všechna tři křídla konventu s křížovým ochozem. Chór konventního kostela Narození Panny Marie v Roudnici nad Labem dostavěla huť z Avignonu roku 1338.[58] Oproti lanškrounskému presbytáři, pocházejícího pravděpodobně až z 2. poloviny 14. století má roudnický klášterní kostel o jedno klenební pole více. Oba kostely mají protáhlé presbytáře ukončené polygonálním uzávěrem. Okna v závěru kněžiště jsou v obou případech lomená gotická, ale roudnický kostel má u ostění oken profilované žlábký. V exteriéru se u obou klášterních kostelů ke zdi tisknou mohutné opěrné pilíře bez odstupnění. Roudnický klášterní kostel má na rozdíl od lanškrounského klášterního kostela prohnutou zakončující stříšku. Závěr presbytáře roudnického klášterního kostela byl nově zaklenut v 16. století a klenba hlavního prostoru pochází z úprav v 17. století. Tudíž klenby není možné s lanškrounským kostelem porovnávat.¹⁹⁴ Pouze klenby se svorníky u vedlejších lodí v Roudnici nad Labem jsou původní ze 14. století. Nachází se na nich znaky Jana IV. z Dražic, iniciála A biskupa Arnošta z Pardubic a lístkové svorníky.¹⁹⁵ Sakristie v roudnickém klášteře se skládá ze dvou skoro čtvercových polí zakončených pětibokým závěrem s vnějšími opěrnými pilíři a lomenými okny. Dvojitě vyžlabená žebra se střetávají ve svornících. Svorník v závěru vyobrazuje znak Jana z Dražic, zakladatele kláštera.¹⁹⁶ Znaky rodu z Dražic se nacházejí i v roudnické obdélné kapitulní síni, která má tři čtvercová

---

¹⁹⁴ Líbal (pozn. 20), s. 431

¹⁹⁵ Alfred Piffel, *Proboštský kostel v Roudnici n. L.*, Praha 1940, nestránkováno.

¹⁹⁶ Trefný (pozn. 186), s. 18.

křížová pole.¹⁹⁷ Sakristie v lanškrounském klášteře se skládá též ze dvou polí křížové klenby, ale s hruškovým profilem. Pětiboký závěr měla pravděpodobně v Lanškrouně kapitulní síň, ne sakristie jako tomu je v Roudnici nad Labem. Znak zakladatele kláštera můžeme v Lanškrouně vidět v kapitulní síni a v sakristii. Žebra v roudnické kapitulní síni jsou svedena do zdobené hlavice a polosloupu při zdi. Oproti tomu žebra v lanškrounské kapitulní síni jsou vedena až k patce u země. Celkově je klášter v Roudnici oproti Lanškrounu více zdobený. To lze vidět v roudnickém klášteře na hlavicích pod příporami v sakristii a kapitulní síni, které mají hlavice zdobené figurálními, rostlinnými a ornamentálními motivy. Podobně jako v Lanškrouně, se i zde objevují také kružbové motivy konzol. Na pilířích křížového ochozu v roudnickém klášteře byly nalezeny kamenické značky, které se neshodují se značkou v Lanškrouně ve východním křídle kláštera. Hypoteticky by se dalo předpokládat, že stavba kláštera v Lanškrouně se mohla inspirovat mateřským klášteřem. Jako některé další augustiniánské kláštery nepřevzal lanškrounský klášterní kostel typ roudnického chrámu (trojlodní kostel s dvěma věžemi a delším presbytářem).¹⁹⁸ Stavební prvky si také nejsou příliš podobné. Pravděpodobně je to tím, že roudnický klášter s kostelem částečně stavěl francouzský mistr.¹⁹⁹

Klášter augustiniánských kanovníků sv. Augustina v Jaroměři, nacházející se také ve východních Čechách, spadá jako lanškrounský klášter do 2. poloviny 14. století (pozdní doby české lucemburské gotiky).²⁰⁰ [59] Roku 1356 založil jaroměřický klášter pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic.²⁰¹ Konvent augustiniánští kanovníci přistavěli ke kostelu sv.

---

¹⁹⁷ Líbal (pozn. 20), s. 431

¹⁹⁸ Klára Benešová, Hlava druhá 1310-1420, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 129.

¹⁹⁹ Líbal (pozn. 20), s. 431-432.

²⁰⁰ Václav Novák, *Chrám sv. Mikuláše v Jaroměři*, Jaroměř 2006, s. 7.

²⁰¹ Buben (pozn. 49), s. 32

Mikuláše, který pochází z první poloviny 14. století. Od této doby augustiniánští kanovníci již o kostel pečují, nikoliv ještě jako o klášterní.²⁰² Dle Jarmily Vackové²⁰³ se započalo s přestavbou kostela a konventu až roku 1404. Dobroslav Líbal²⁰⁴ řadí první výstavbu kostela do doby kolem roku 1340 a následnou přestavbu do třetí čtvrtiny 14. století. Mimo kostel sv. Mikuláše se z kláštera v Jaroměři nic nezachovalo. Roku 1421 husité také obsazují město i klášter. V této době pravděpodobně stálo jen obvodové zdivo a mezilodní arkády bez klenby (nový objekt nahrazoval starší budovu kostela).²⁰⁵

Klášterní kostel v Jaroměři je na rozdíl od lanškrounského trojlodní. Architektura klášterního kostela v Jaroměři má blízko ke slezské architektuře. Na stavbu jaroměřického klášterního kostela měl dále vliv kostel Panny Marie na Písku ve Vraclavi, u kterého také augustiniánští kanovníci budovali klášter. Původně byly v bočních lodích klenby obkročné a v hlavní lodi se nacházely klenby hvězdicové.²⁰⁶ Podobnost klášterního kostela v Lanškrouně s jaroměřickým klášterním kostelem spojují s konzolami v kruchtě. V severní kruchtě se zachovala obkročná klenba se zploštělým hruškovým profilem s jehlancovými konzolami na konci žeber. Jedná se o jehlancové konzoly, které jsou nejvíce podobné jehlancovým konzolám v presbytáři lanškrounského klášterního kostela. Jaroměřické jehlancové konzoly pocházejí až z let kolem roku 1410, kdežto lanškrounské spadají do 2. poloviny 14. století (pravděpodobně 70.-80. léta). Trojlodní kostel zakončuje šestiboký uzávěr, který je v tomto případě kratší, jen o jednom čtvercovém poli křížové klenby a paprscitým závěru. Žebra vedou skrz přípory do piliře. Hlavní loď je klenuta dvěma poli

---

²⁰² JV [Jarmila Vacková], heslo Jaroměř, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech. 1. A-J*, Praha 1977, s. 570.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Líbal (pozn. 20), s. 141.

²⁰⁵ MR [Miroslav Richter], heslo Jaroměř, Zaniklý konvent augustiniánů kanovníků u kostela sv. Mikuláše, in: Pavel Vlček–Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 268.

²⁰⁶ Benešová (pozn. 198), s. 188.

křížové žebrové klenby hruškového profilu o půdorysu čtverce. Klenutí lodi pochází až z 16. století.²⁰⁷ Opěrné pilíře kostela sv. Mikuláše jsou mohutné, stejně tak, jako v kláštorech kanovníků sv. Augustina v Roudnici nad Labem a v Lanškrouně. Mohlo by se jednat o augustiníánskou zvláštnost.²⁰⁸ Okna jsou dlouhá a úzká, podobně jako v Lanškrouně lomená a špaletová.

Kláster v Třeboni založili se souhlasem Karla IV., arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi a pražské kapituly roku 1367 páni z Rožmberka.²⁰⁹ Kanonie augustiniánů v Třeboni se stala součástí programu *devotio moderna* podporovaným Karlem IV. a Arnoštem z Pardubic., stejně jako kanonie lanškrounská. Více treboňský klášter ovlivnili Rožmberkové.²¹⁰ Ti dali klášteru řadu vesnic, ze kterých bylo dostatek platů pro výstavbu kláštera.²¹¹ Rožmberkové započali stavbu konventu při starším kostele sv. Jiljí doloženého již roku 1280, který si přebudovali.²¹²

Půdorysné rozložení kláštera je opět stejné jako v Lanškrouně. Kostel s klášterními křídly a ambitem uzavírá čtvercový dvůr. [60] Do roku 1380 byla dokončena křížová chodba s kaplí sv. Jana Křtitele, přistavěná ke středu východní části ambitu zároveň s kaplí sv. Mořice (patrně dnešní sakristií). Ve stejné době byl hotov i kostel, starý kostel byl přestavěn na nový.²¹³ Klášterní kostel sv. Jiljí je dvoulodní, stejně tak jako původně i lanškrounský klášterní kostel. Duchovní reforma *devotio moderna* se v klášterním kostele promítla snad

---

²⁰⁷ Novák (pozn. 194), s. 7.

²⁰⁸ Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948, s. 163.

²⁰⁹ Buben (pozn. 49), s. 35.

²¹⁰ PS – PV [Petr Sommer – Pavel Vlček], heslo Třeboň, in: Pavel Vlček– Petr Sommer — Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 674(celé s. 674-678).

²¹¹ František Matouš, Třeboň – její minulost a památky, in: František Matouš – František Přeučil *Třeboň městská památková rezervace, zámek a památky v okolí*, Praha 1964, s. 6 (celá kapitola s. 3-39).

²¹² Sommer –Vlček (pozn. 205), s. 674.

²¹³ Jaroslav Kadlec – Vladimír Hyhlík, *Třeboň: děkanský a klášterní kostel Panny Marie Královny a sv. Jiljí*, Velehrad 1997, s. 6-7.

nejzřetelněji, a to ve vysokém dvoulodí splývajícím v jeden celek. Jedná se o scelený, do sebe uzavřený prostor, duchovní a vznosný, smyslově krásný a vybízející k meditaci vnímáním dokonalé harmonie.²¹⁴ Z klášterního kostela se dodnes zachovalo gotické dvoulodí s pětiboce uzavřeným presbytářem a na severní straně s obdélnou sakristií, také s pětibokým uzávěrem. V presbytáři se gotické prvky zachovaly pouze v exteriéru (klenba je až z 18. století), a to v pěti opěrácích. [61] Ty přiléhají ke zdi a oproti lanškrounskému kostelu mají jeden ústupek. Mezi opěrným pilíři se jako v Lanškrouně nacházejí lomená špaletová gotická okna s kružbou.²¹⁵ Klínová vyžlabená žebra nesou uprostřed lodí pilíře se zdobenými patkami. Stejně jsou u obou kostelů (v Lanškrouně i v Třeboni) kružbové konzoly zakončují při zdích lodí žebra. S tím, že v třeboňském klášterním kostele konzoly nacházejí v lodi kostela, v lanškrounském klášterním kostele jsou v presbytáři. Na obou koncích lodí je obkročná klenba, stejně jako v kapitulní síni u lanškrounského kláštera.

Žebra v křížové chodbě s poli křížové klenby mají profil klínový a protínají se v hladkých svornících. I v ambitu kláštera v Třeboni se také nacházejí kružbové konzoly, které zakončují křížovou klenbu s klínovými vyžlabenými žebry o půdorysu čtverce. Časově se konzoly shodují s konzolami v presbytáři (70.-80. léta 14. století).²¹⁶ Kružbové konzoly najdeme i v závěru kaple sv. Vincenze. Ta se nachází u východního ramene ambitu (mezi konventní budovou a Budějovickou bránou v prvním patře. Kaple je polygonálně uzavřená pěti stranami osmiúhelníku a je také připomínána roku 1380.²¹⁷

---

²¹⁴ Klára Benešová, Klášter augustiniánů kanovníků s chrámem sv. Jiljí, Třeboň, in: Klára Benešová, et al., *Architektura gotická. Deset století architektury*, Praha 2001, s. 227.

²¹⁵ František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v v politickém okrese třeboňském*, Praha 1900, s. 58.

²¹⁶ Mencl (pozn. 174), nestránkovaná obrazová příloha. – František Matouš, *Třeboň*, Praha 1972, s. 21.

²¹⁷ FM [František Matouš], heslo Třeboň, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 4. T-Ž*, Praha 1987, s. 101.

Ve Šternberku vznikl klášter kanovníků sv. Augustina ve stejném roce jako v Lanškrouně, roku 1371. Založil ho také biskup litomyšlský, Albert ze Šternberka, který byl následníkem Petra Jelita (zakladatele lanškrounského kláštera kanovníků sv. Augustina).²¹⁸ Gotická výstavba šternberského kláštera trvala hluboko do poslední třetiny 14. století.²¹⁹ Velká část kláštera i s kostelem zanikla v barokní přestavbě v 18. století. Z gotického kostela se zachoval pouze dvoulodní půdorys. Pravděpodobně byl původní gotický kostel napodobeninou klášterního augustiniánského kostela sv. Jiljí v Třeboni.²²⁰ Původně vybudovaná kanonie měla obvyklou podobu půdorysného schématu středověkého kláštera. Při severní straně byla křížová chodba pojena s dvoulodním kostelem zakončeným pětiboce zakončeným presbytářem, jak je patrné z kresby Grimmova plánu a kresby z roku 1727.²²¹ Měl tedy stejné zakončení jako u lanškrounského kostela a stejnou dispozici kostela ve formě dvoulodí. Do dnes se dochovalo z gotických částí pouze jižní a západní křídlo ambitu a východní křídlo křížové chodby pouze ve hmotě.²²² Z venku na průčelí křížové chodby jsou odkryty fragmentárně obrysy lomených gotických oken, mezi nimiž přiléhají ke zdi nízké dvojboké opěráky. Spojovat s lanškrounskou kanonií lze klenbu ambitu. [62] Nalézají se zde hruškově profilovaná žebra, která vyrůstají ze štíhlých svazkových přípor na drobných soklech. I zde se ve svornících nacházejí znaky náležející zakladateli kláštera, vyobrazení znaku Šternberka (šternberské hvězdy) a znak litomyšlského biskupství.²²³ Lomená špaletová okna mají výžlabky a zvenku jsou zachovalá jen v obrysech.

---

²¹⁸ Buben (pozn. 49), s. 42

²¹⁹ Líbal (pozn. 20), s. 480

²²⁰ DF – TV– JK [Dušan Foltýn – Tomáš Vítek – Jiří Kroupa], heslo in: Dušan Foltýn (ed.), *Encyklopedie Moravských a Slezských klášterů*, Praha 2005, s. 665.

²²¹ Filip Hradil, Čtyři století existence lateránské kanonie ve Šternberku, in: Filip Hradil – Jiří Kroupa, *Šternberk: klášter řeholních lateránských kanovníků: dějiny, umění, kultura*, Šternberk 2009, s.13.

²²² Líbal (pozn. 20), s. 480.

²²³ Foltýn – Vítek – Kroupa (pozn. 220), s. 664.

Kláster kanovníků sv. Augustina v Prostějově založil roku 1391 Petr Kravař na místě bývalé tvrze. Založil ho pravděpodobně za stejným úmyslem, jako byl založen klášter lanškrounský. Chtěl pozvednout prestiž a význam města a zároveň posílit duchovní a kulturní život.²²⁴ Tím, že byli kanovníci husity vyhnáni se nepodařilo dostavět celý konvent. Vzorem pro výstavbu tohoto kláštera měl být mateřský klášter augustiniánů kanovníků v Roudnici nad Labem.²²⁵ Z podoby před vyhnání husity se nejlépe dochoval presbytář s pětibokým závěrem klenutý třemi křížovými poli, v závěru s klenbou hvězdicovou. Klenutí pochází až z 16. století.²²⁶ Přípory žeber s hruškovým profilem, ale jistě pochází z doby před rokem 1423.²²⁷ S lanškrounským klášterním komplexem je tu podobný právě hruškový profil svazkových přípor a pětibokost uzávěru kostela. Na konci presbytáře se stejně jako v Lanškrouně nacházejí gotická špaletová okna. Gotická okna byla upravena i po roce 1697.²²⁸ Mezi okny se tyčí opěrné pilíře, které dosahují až k hlavní římse a jsou zakončeny trojúhelnými štíty na pultovém zkosení. Na vrcholu prvního pilíře v kněžišti po jižní straně se nachází znak zakladatele Petra Kravaře.²²⁹ U toho se zjistilo, že byl vsazen až dodatečně v 16. století.²³⁰ Navíc mají opěráky i tři ústupky. [63] V sousedství koutové kostelní věže se zachovaly dvě čtvercová pole křížové chodby klenutí žebry též s hruškovou profilací. Při jižní stěně kostela se zachovalo východní křídlo s kapitulní síní ukončenou pětibokým uzávěrem. Na jižní a západní zdi jsou dnes vidět fragmenty klenebních výběhů patřící

---

²²⁴Karel Kavička, *Farní chrám Povýšení svatého Kříže v Prostějově*, Prostějov 2013, s. 4.

²²⁵Jaroslav Mathon, *Prostějov*, Praha 1947, neustránkováno.

²²⁶Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 58.

²²⁷TV-DF [Tomáš Vitek – Dušan Foltýn], heslo Prostějov, in: Dušan Foltýn (ed.), *Encyklopedie Moravských a Slezských klášterů*, Praha 2005, s. 605.

²²⁸Vlastimil Rudolf, Farní kostel Povýšení sv. Kříže, in: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 56.

²²⁹Líbal (pozn. 20), s 416.

²³⁰Mathon, (pozn. 225), neustránkováno.

ambitu. V obryse se zachoval i gotický oblouk klášterního ambitu, který se ale neshoduje s lanškrounským.²³¹

---

²³¹ Rudolf (pozn. 229), zadní obálka knihy.

8. Závěr

V bakalářské práci jsem zpracovala doposud vydanou literaturu a archivní prameny. Velmi nápomocné mi byly stavebně historické průzkumy, fotografie a restaurátorské práce, které se klášteru kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně věnují. K prospěchu mi byla také péče o klášterní kostel dnešní lanškrounskou farností. Ta nechává kostel často restaurovat, a proto se stále nacházejí další poznatky a informace o gotické stavbě kostela.

Před hlavními kapitolami jsem se v práci zaměřila i na stavební vývoj celého kláštera, na který navazuje kapitola popisující stavby kláštera. Popis jsem nejvíce zaměřila na období gotiky. Pokusila jsem se také datovat gotické části architektury kláštera. Východní křídlo kláštera, kapitulní síň a sakristii jsem z dostupných informací a rozboru architektury zařadila do 90. let 14. století. Presbytář kostela byl pravděpodobně přestavován do dnešní podoby v 2. polovině 14. století (pravděpodobně v 70.-90. letech 14. století).

Dále jsem zkoumala klášter z hlediska podobnosti gotických částí kláštera v kontextu soudobé architektury východních Čech. Zároveň jsem se pokusila porovnat a zařadit klášter do kontextu s dalšími zachovalými kanoniemi sv. Augustina v Čechách. Nejblíže má klášter kanovníků sv. Augustina ke klášterům kanovníků sv. Augustina v Jaroměři a Třeboni. Oproti jiným stavbám východních Čech a dalším klášterům kanovníků sv. Augustina jsou architektonické články kláštera v Lanškrouně abstraktní a méně zdobené.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá dějinami a stavbou kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně. Zmiňuje také historii města Lanškrouna v době založení kláštera. Následně práce popisuje stavební vývoj kláštera, analyzuje gotickou architekturu a kamenickou výzdobu. Součástí textu je také zasazení stavby kláštera do kontextu soudobé architektury východních Čech, a porovnání stavby kláštera s dalšími soudobými augustiniánskými kláštery v Českých zemích.

Práce zpracovává prameny, restaurátorské zprávy, fotografie a doposud vydanou literaturu k tématu kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně. Dále také vychází z literatury týkající se historie města Lanškrouna v dané období.

Summary

This bachelor thesis deals with the history of Augustinian's Monastery in Lanškroun and its construction. It also mentions the history of the town Lanškroun at the time and describes the construction development of the monastery. The thesis analyses gothic architecture, stonemasonry and the development of the construction itself. Part of the text is devoted to the comparison of the monastery with contemporary architecture in the east of Bohemia and other Augustinian monasteries in the Czech lands.

The thesis works with historical sources, restoration reports and to date published literature on the topic of Augustinian Monastery in Lanškroun as well as the literature on the history of the town Lanškroun at the given period.

Seznam použité literatury a pramenů

Archivní prameny

Joseph Henrich Cinhol, *Liber Memorabilium pro Dianato Reg: Nebo Band 2*, nedatováno, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, farní kronika Lanškroun č. 971.

Joseph Henrich Cinhol, *Liber Memorabilium der Landskroner Fuhantei dem Jahr Christi 1375, 1778-1791*, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, farní kronika Lanškroun č. 970.

Jindřich Chládek, *Kronika města Lanškrouna*, nedatovaný strojopis, Městské muzeum Lanškroun.

Vincenc Pernikarz, *Augustiner Chor Hern in Landskron*, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, Archiv města Lanškroun, sign. 816.

Vincenc Pernikarz, *Die Kronik der Stadt Landskron*, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, kronika č. 540 města Lanškroun.

Vincenc Pernikarz, *Memorienbuch der Stadt Landskron, anfängen vom I. Jänner, 1836*, Lanškroun 1836, Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, pamětní kniha města Lanškroun č. 152.

Stavebně-historické průzkumy a restaurátorské zprávy

Petr Berger – Šárka Bergerová, *Dokončení restaurátorského průzkumu omítkových a barevných vrstev a kompletní odhalení nástěnných maleb v prostoru patra sakristie v kostele sv. Václava v Lanškrouně*, Pardubice 1998, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 2245, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

Petr Berger, *Zpráva o restaurátorském průzkumu*, Praha 1992, odborná spisovna, sign. 1330, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

Luboš Lanciger – Jiřina Muková – Václav Bláha, *Kostel sv. Václava Lanškroun, Stavebně historický průzkum*, Praha 2001, Farní úřad římskokatolické církve Lanškroun.

Jiřina Muková – Olga Novosadská, *Lanškroun – zámek, stavebně historický průzkum*, Praha 1996, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 4600, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

Zdena Paukrtová, *Památkový záměr na restaurování barokní kartuše se znakem města Lanškrouna, rejstř. č.1866*, Pardubice 2000, Farní úřad Lanškroun.

René Tikal – Petr Dufek, *Restaurování pískovcových portálů v kostele sv. Václava v Lanškrouně*, Praha – Mladá Boleslav 2000, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 3113/A, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

František Václavík – Bohdan Šeda, *Dílčí hloubkově stavebně historický průzkum a opd zámku čp. 1 v Lanškrouně*, Pardubice 2013, odborná spisovna, fond Plánové dokumentace, sign. 7292, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích.

Literatura

Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002.

Klára Benešovská, Hlava druhá 1310-1420, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s.105-216.

Klára Benešovská, Klášter augustiniánů kanovníků s chrámem sv. Jiljí, Třeboň, in: Klára Benešovská, et al., *Architektura gotická. Deset století architektury*, Praha 2001, s. 226-227.

Marie Borkovcová, Dějiny města, in: Marie Borkovcová – Petra Brejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 14-24.

Marie Borkovcová, Osobnosti, in: Marie Borkovcová – Petra Brejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 130-141.

Marie Borkovcová, Památky města, in: Marie Borkovcová – Petra Brejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 64-89.

Marie Borkovcová, Významná data, in: Marie Borkovcová – Petra Brejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 25-129.

Marie Borkovcová, Základní informace – název města, symboly a obecné údaje, in: Marie Borkovcová – Petra Brejšová, – Jaroslava Havlíčková, et al. *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, Lanškroun 2017.

Milan Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností v českých zemích II.díl I. svazek: Řeholí kanovníci*, Praha 2003.

Antonín Cechner, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královehradeckém*, Praha 1904.

Josef Cibulka – Jan Sokol, *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*, Praha 1935.

Michal Dragoun – Lucie Doležalová – Adéla Ebersonová (edd.), *Ubi est finis huius libri deus scit: Středověká knihovna augustiniánských kanovníků v Roudnici nad Labem*, Praha 2015.

Petr Elbel, Petr Bertholdův z Brna řečený Jelito (†1387), in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 67-72.

Petr Elbel, Litomyšlský biskup Petr Jelito (1368-1371), *Východočeské listy historické*, 2001, č. 17-18, s. 71-88.

DF [Dušan Foltýn], heslo Augustiniánští kanovníci, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 103-105.

DF– PS, [Dušan Foltýn– Petr Sommer], heslo Lanškroun, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 335-337.

DF – TV– JK [Dušan Foltýn – Tomáš Vítek – Jiří Kroupa], heslo Šternberk. Bývalá kanonie augustiniánů s kostelem Zvěstování P. Marii, in: Dušan Foltýn (ed.), *Encyklopedie Moravských a Slezských klášterů*, Praha 2005, s. 662-668.

Franz J. C. Gauglitz, *Heimat Kreis Landskron: Heimatbuch für Stadt und Kreis Landskron*, Wiesentheid 1994.

Jan Halada, *Lexikon české šlechty: (Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti)*, Praha 1992.

Friedrich Heer, *Evropské duchovní dějiny*, Vyšehrad 2014.

Anna Marie Hoßner, Ein mittelalterlicher Skelettfriedhof in Landskron, *Sudeta, Neue Folge* 2, 1941-1942, s. 88-125.

Jiřina Hořejší, heslo České Libchavy, in: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 1. A-J*, Praha 1977, s. 209.

Filip Hradil, Čtyři století existence lateránské kanonie ve Šternberku, in: Filip Hradil – Jiří Kroupa, *Šternberk: klášter řeholních lateránských kanovníků: dějiny, umění, kultura*, Šternberk 2009, s. 9-34.

Vladimír Hrubý – František Nesejt, Kultura doby gotické, in: in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 453-506.

Karel Chytil, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Chrudimském*, Praha 1900.

Jaroslav Kadlec – Vladimír Hyhlík, *Třeboň: děkanský a klášterní kostel Panny Marie Královny a sv. Jiljí*, Velehrad 1997.

Karel Kavička, *Farní chrám Povýšení svatého Kříže v Prostějově*, Prostějov 2013.

Přemysl Kokeš – Mikuláš Medlík, Urbanismus a krajina, in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 282-301.

Pavel Krafl, Dějiny kláštera, in: Pavel Krafl – Petra Mutlová – Dana Stehlíková, *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera*, Praha 2010, s. 31-88.

Pavel Krafl – Petra Mutlová – Dana Stehlíková, Diplomatarium in: *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně: dějiny a diplomatář kláštera*, Praha 2010, s. 103-286.

Pavel Krafl, Klášter augustiniánů kanovníků v Lanškrouně 1371- [1421?], in: *Časopis Matice moravské CXIX*, 2000, č. 1, s. 177-216.

Pavel Krafl – František Musil, Klášter řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, in: *Lanškrounsko* 7, 2008, s. 5-10.

Ivo Kořán, heslo Dolní Újezd, in: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 1. A-J*, Praha 1977, s. 307-308.

Ivo Kořán, heslo Morašice, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 2. K-O*, Praha 1978, s. 421.

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 3*, Praha 1998.

Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948.

Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Jiří Louda – Ludvík Kopačka, *Hrady, zámky a tvrze, v Čechách na Moravě a ve Slezsku VI – Východní Čechy*, Praha 1989.

Jaroslav Mathon, *Prostějov*, Praha 1947.

FM [František Matouš], heslo Třeboň, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 4. T-Ž*, Praha 1987, s. 93-102.

František Matouš, *Třeboň*, Praha 1972.

František Matouš, Třeboň – její minulost a památky, in: František Matouš – František Přeučil *Třeboň městská památková rezervace, zámek a památky v okolí*, Praha 1964, s. 3-39.

Václav Mencl, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948.

Václav Mencl, Tvary klenebních žeber v české gotice, *Zprávy památkové péče*, roč. 11-12, 1951-1952, č. 9-10, s. 268-281.

Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, *Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 8-23 a s. 113-153.

Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče XX*, Praha 1960, s. 186, s. 181-232.

František Musil, *Hrady, tvrze a zámku okresu Ústí nad Orlicí*, Ústí nad Orlicí 1995.

František Musil, K první písemné zmínce o Lanškrounu, *Lanškrounský zpravodaj*, 1986, č. 10, s. 2-4.

František Musil, Politické a společenské poměry ve východních Čechách za Přemyslovských králů, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s.253-300.

František Musil, Vrcholná kolonizace a východní Čechy, in: *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 301-382.

František Musil, Východní Čechy v době vlády Lucemburkům, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 383-452.

František Musil, Z dějin města Lanškrouna, in: Marie Borkovcová – Jiřina Straková et al., *Lanškroun: příspěvky k poznání města a jeho okolí*, Lanškroun 1991, s. 7-11.

Zdeněk Nejedlý, *Dějiny města Litomyšle a okolí*, Litomyšl 1903.

Václav Novák, *Chrám sv. Mikuláše v Jaroměři*, Jaroměř 2006.

Pavel Novotný, *Skuteč: známá – neznámá*, Skuteč 2006.

Oldřich Pakosta, *Typologie pečeti litomyšlských biskupů*, Litomyšl 2017.

Alfred Piffel, *Proboštský kostel v Roudnici n. L.*, Praha 1940.

Norbert Riess, Die Geschichte des Augustiner. Chorherrenstiftes in Landskron und Olmütz, in: *Mitteilungen des Vereins für die Volkskunde des Schönhengster Landes* 14, 1919, s. 103-118.

MR [Miroslav Richter], heslo Jaroměř. Zaniklý konvent augustiniánů kanovníků u kostela sv. Mikuláše, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 267-268.

Vlastimil Rudolf, Farní kostel Povýšení sv. Kříže, in: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, s. 55-58.

František Říha, Přehled historie města Lanškrouna, in: Jindřich Pidra – Jindřich Chládek – František Říha et al., *Lanškrounsko*, Lanškroun 1948, s. 15-46.

August Sedláček, *Hrady zámky a tvrze království českého 2*, Praha 1883.

Věra Sekotová, Bohaté město a jeho život do roku 1622, in: Marie Macková – Jan Kolomý–

Věra Sekotová, *Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně*, Lanškroun 1996, s. 12-24.

Věra Sekotová, Historie města Lanškroun od založení po 18. století, in: Zdeněk Baborák (ed.), *Krajem koruny země: vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002, s. 64-117.

Milan Skřivánek, *Litomyšl 1259-2009: město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009.

Jiří Slavík, Nové poznatky o stavebním vývoji kláštera v Broumově před barokní přestavbou, in: Milan Dospěl – Ivo Hlobil (edd.) *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách 1200-1550*, <http://www.muzeumhk.cz/clanky-gotika.html>, vyhledáno 1. 12. 2018, s. 18-32.

PS – PV – DF, [Petr Sommer– Pavel Vlček – Dušan Foltýn], heslo Lanškroun, in: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 622-624.

PS – PV [Petr Sommer – Pavel Vlček], heslo Třeboň, in: Pavel Vlček– Petr Sommer — Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 674-678.

Jindřich Šebánek, *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských 1, Inventář pergamenů z let 1078-1471*, Brno 1932.

Dušan Šlahora, *Lanškroun moje pozdní láska*, Lanškroun 2014.

PS – PV [Petr Sommer – Pavel Vlček], heslo Třeboň, in: Pavel Vlček– Petr Sommer — Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 674-678.

Martin Trefný, *Roudnice nad Labem: historické památky*, Roudnice nad Labem 201.

Miloš Vacek, *Kapitulní kostel povýšení sv. Kříže v Litomyšli* (diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění, Praha 2010.

JV [Jarmila Vacková], heslo Lanškroun, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 2. K/O*, Praha 1978, s. 205-207.

JV [Jarmila Vacková], heslo Jaroměř, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech. 1. A-J*, Praha 1977, s. 569-573.

Zuzana Vařeková, Obnova památek v okrese Ústí nad Orlicí za rok 2016, in: Zuzana Vlasáková – Jana Doležalová (edd.), *Sborník národního památkové ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2016*, Pardubice 2016, s. 123-128.

TV-DF [Tomáš Vítek – Dušan Foltýn], heslo Prostějov, in: Dušan Foltýn (ed.), *Encyklopedie Moravských a Slezských klášterů*, Praha 2005, s. 605–607.

OT [Otakar Votoček], heslo Roudnice nad Labem, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 3. P-Š*, Praha 1980, s. 238-248.

Zděněk Wirth, heslo Litomyšl, in: Bohuslav Matějka – Josef Štěpánek – Zděněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Litomyšlský.*, Praha 1908, s. 15-128.

Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Vysokomýtském*, Praha 1902.

Vladimír Wolf – František Musil, Východní Čechy za husitské revoluce, in: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 533-579.

Metoděj Zemek, Landskron – Lanškroun, in: *Die Stifte der Augustiner – Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, Klosterneuburg 1994, s. 65-94.

Seznam obrazové dokumentace

Autorkou fotografií, pokud není uvedeno jinak, je Lucie Výprachtická.

1. Schematický půdorys kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v 19. století. Převzato z: August Sedláček, *Hrady zámky a tvrze království českého 2*, Praha 1883, s. 108.
2. Půdorys klášterního kostela Panny Marie (dnes sv. Václava) se sakristií a kapitulní síní kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně. Převzato z: Josef Cibulka – Jan Sokol, *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském*, Praha 1935, s. 120.
3. Konventní kostel Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně a východní křídlo klauzury augustiniánského kláštera v Lanškrouně v situaci se zámekem v Lanškrouně, půdorys z podoby 40. let 20. století. Převzato z: Pavel Vlček– Petr Sommer – Dušan Foltýn (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 336.
4. Lanškroun, poloha obce, mapa. Převzato z: *Google Maps*, <https://www.google.cz/maps/@49.9155065,16.5683615,11z>, vyhledáno 28. 10. 2018.
5. Východní Čechy za husitské revoluce. Převzato z: František Musil – Ondřej Felcman – Jaroslav Čechura et al., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 542.
6. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled do presbytáře, 2. polovina 14. století.
7. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled do sakristie, 90. léta 14. století.

8. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, pohled do kapitulní síně, 90. léta 14. století.
9. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, západní fasáda východního křídla s obtisky křížové chodby, 90. léta 14. století.
10. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled od severu, 14. století-19. století.
11. Schematický půdorys kostela sv. Václava, 14. století. Schématický půdorys vytvořila Lucie Výptachtická.
12. Kresba Viléma Jiráčka zachycující podobu kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně po požáru roku 1645, z roku 1841. Převzato z: Marie Borkovcová – Petra Brejšová – Jaroslava Havlíčková et al., *Lanškroun: město polyhistora Jana Marka Marciho z Kronlandu (1595-1667)*, s. 16.
13. Výsledky archeologického výzkumu kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně z roku 1940 zakreslené do plánu. Převzato z: *Sudeta, Neue Folge* 2, 1941-1942, nestránkovaná obrazová příloha.
14. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, bývalý vchod z křížové chodby do sakristie dvěma arkádami.
15. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled na presbytář od východu, 2. polovina 14. století.
16. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), okno sakristie na východním průčelí místnosti, 90. léta 14. století.
17. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), klenba presbytáře, 2. polovina 14. století.

18. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři se znakem města Lanškrouna, 1659. Převzato z: <http://farnost.katolik.cz/lanskroun/farnost/pruvodce/vaclav/vaclav3/vacl3067.jpg>, vyhledáno 25. 10. 2018.
19. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři se znakem Lichtenštejnů, 18. století. Převzato z: <http://farnost.katolik.cz/lanskroun/farnost/pruvodce/vaclav/vaclav3/vacl3066.jpg>, vyhledáno 25. 10. 2018.
20. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři spojující žebra paprscité klenby. Převzato z: <http://farnost.katolik.cz/lanskroun/farnost/pruvodce/vaclav/vaclav3/vacl3068.jpg>, vyhledáno 25. 10. 2018.
21. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), podoba klenby presbytáře v letech 1935-1967. Převzato z: Národní památkový ústav, č. neg. 13 444, rok 1967.
22. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v presbytáři první na severní stěně od západu k vítěznému oblouku nejbliže, 2. polovina 14. století.
23. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), druhá konzola v presbytáři na severní straně směrem od hlavní lodi, 2. polovina 14. století.
24. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), třetí konzola v presbytáři při severní zdi od západní strany, spojující druhé

- klenební pole s prvním paprskem klenby polygonálního závěru, 2. polovina 14. století.
25. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), čtvrtá konzola v presbytáři na severní straně kněžiště od západu, 2. polovina 14. století.
26. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v presbytáři v rohu na východní straně presbytáře sousedící se stěnou severní, 2. polovina 14. století.
27. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), sekundárně zazděný lomený gotický portál na jižní straně presbytáře, 90. léta 14. století.
28. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), zobrazení gotických fragmentů, 2. polovina 14. století. Převzato z: Luboš Lanciger – Jiřina Muková – Václav Bláha, *Kostel sv. Václava Lanškroun, Stavebně historický průzkum*, Praha 2001, Farní úřad římskokatolické církve Lanškroun, nestránkovaná obrazová příloha.
29. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), klenba v sakristii, 90. léta 14. století.
30. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v sakristii se znakem Petra Jelita, 90. léta 14. století.
31. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v sakristii s hlavou hlava muže v plnovousu v gotickém šestilistu (Ježíš Kristus?), 90. léta 14. století.

32. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v sakristii v rohu, kde se střetává jižní a západní stěna sakristii, 90. léta 14. století.
33. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), druhá konzola v sakristii na západní stěně směrem od jihu, 90. léta 14. století.
34. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), třetí jehlancová konzola v sakristii na jižní stěně od západu, 90. léta 14. století.
35. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), první konzola v sakristii na severní stěně od západu, 90. léta 14. století.
36. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), torzo točitého kamenného gotického schodiště v sakristii, 90. léta 14. století.
37. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), vertikální pruh kvádrových tesaných kamenů z armo vaného nároží přiléhajícího kostela v sakristii, 2. polovina 14. století.
38. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, pilíř v kapitulní síni, do něhož se sbíhají žebra klenby, 90. léta 14. století.
39. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, klenba kapitulní síně, 90. léta 14. století.
40. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, klenba kapitulní síně, 90. léta 14. století.

41. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, svorník se štítem Petra Jelita v kapitulní síni, 90. léta 14. století.
42. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, useknutá konzola v kapitulní síni, 90. léta 14. století.
43. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, svazkové přípory v kapitulní síni, 90. léta 14. století.
44. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, okno v kapitulní síni, 90. léta 14. století.
45. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, kamenická značka na západním průčelí, 90. léta 14. století (?).
46. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, překreslená kamenická značka na západním průčelí, 90. léta 14. století (?), Lucie Výprachtická.
47. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století. Převzato z: fotoarchiv Městského muzea Lanškroun, číslo 585, v 80. léta 20. století.
48. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století. Převzato z: fotoarchiv Městského muzea Lanškroun, číslo 586, v 80. léta 20. století.
49. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století. Převzato z: fotoarchiv Městského muzea Lanškroun, číslo 587, v 80. léta 20. století.
50. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, portál ve sklepení, 90. léta 14. století Převzato z: Městské muzeum Lanškroun, číslo 6167, foto: Radek Lepka, 2016.

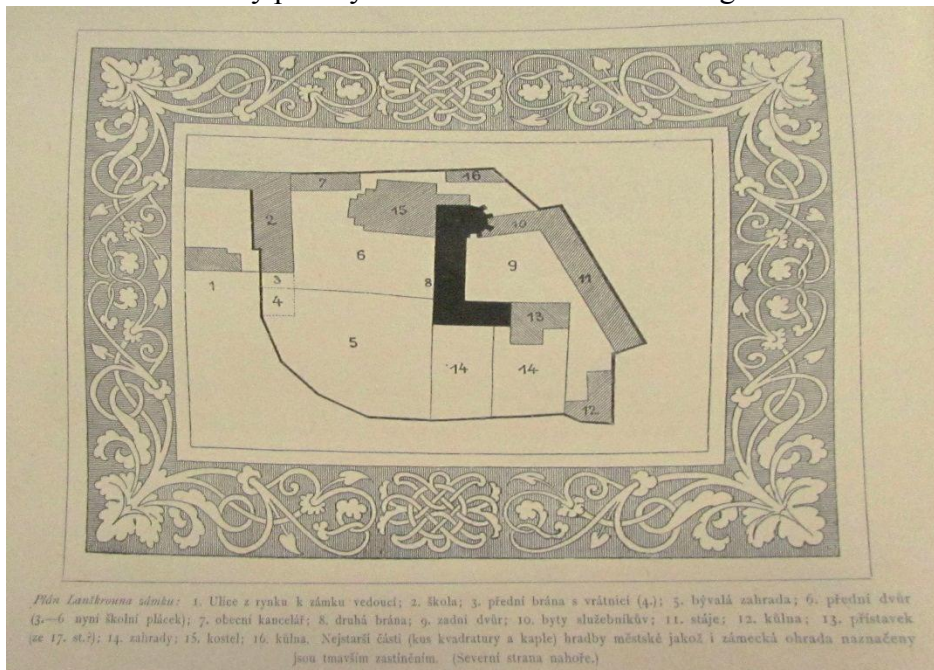
51. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století. Převzato z: Městské muzeum Lanškroun, číslo6171, foto: Radek Lepka, 2016.
52. Půdorys kláštera augustiniánů eremitů v Litomyšli. Převzato z: Bohuslav Matějka – Josef Štěpánek – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Litomyšlský*, Praha 1908, s. 48.
53. Půdorys kostele sv. Martina v Dolním újezdu. Převzato z: Bohuslav Matějka – Josef Štěpánek – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Litomyšlský*, Praha 1908, s. 157.
54. Půdorys kostela sv. Petra a Pavla v Morašicích. Převzato z: Bohuslav Matějka – Josef Štěpánek – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Litomyšlský*, Praha 1908, s. 134.
55. Pohled do presbytáře a hlavní lodi chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi. Převzato z: <http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/mistopis/kostel-nanebevzeti-panny-marie-v-chrudimi-je-dominantou-namesti/>, vyhledáno 31. 10. 2018.
56. Pohled na klenbu presbytáře v chrámu sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě. Převzato z: http://www.katolik.vmyto.cz/galerie/image_306.jpg, vyhledáno 31. 10. 2018.
57. Půdorys augustiniánského kláštera v Roudnici nad Labem. Převzato z: Bohuslav Matějka, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres Roudnický.*, Praha 1898, s. 159.

58. Augustiniánský klášter v Roudnici nad Labem, pohled na presbytář klášterního kostela Narození Panny Marie od severozápadu ,1333-1338. Převzato z: Michal Dragoun – Lucie Doležalová – Adéla Ebersonová (edd.), *Ubi est finis huius libri deus scit: Středověká knihovna augustiniánských kanovníků v Roudnici nad Labem*, Praha 2015, nestránkovaná obrazová příloha.
59. Půdorys augustiniánského kláštera v Jaroměři. Převzato z: [http://www.wikiwand.com/cs/Kostel_svat%C3%A9ho_Mikul%C3%A1%C5%A1e_\(Jarom%C4%9B%C5%99\)](http://www.wikiwand.com/cs/Kostel_svat%C3%A9ho_Mikul%C3%A1%C5%A1e_(Jarom%C4%9B%C5%99)), vyhledáno 31. 10. 2018.
60. Půdorys augustiniánského kláštera v Třeboni. Převzato z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Kl%C3%A1ter_augustini%C3%A1n%C5%AF_\(T%C5%99ebo%C5%88\)#/media/File:T%C5%99ebo%C5%88_sv_Jilj%C3%AD_p%C5%AFdorys.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kl%C3%A1ter_augustini%C3%A1n%C5%AF_(T%C5%99ebo%C5%88)#/media/File:T%C5%99ebo%C5%88_sv_Jilj%C3%AD_p%C5%AFdorys.jpg), vyhledáno 31. 10. 2018.
61. Pohled na presbytář kostela sv. Jiljí při klášteře augustiniánských kanovníků v Třeboni. Převzato z: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/jihocesky-kraj/okres-jindrichuv-hradec/trebon/klaster-augustinianu-trebon/galerie/ir/files/gallery/2882/17847--c302x302.jpg>, vyhledáno 31. 10. 2018.
62. Ambit kláštera kanovníků sv. Augustina ve Šternberku. Převzato z: Filip Hradil – Jiří Kroupa, *Šternberk: klášter řeholních lateránských kanovníků: dějiny, umění, kultura*, Šternberk 2009, s. 26.
63. Pohled na presbytář klášterního kostela v Prostějově. Převzato z: Miroslav Chytil (ed.), *Slavné stavby Prostějova*, Praha 2009, zadní obálka knihy.

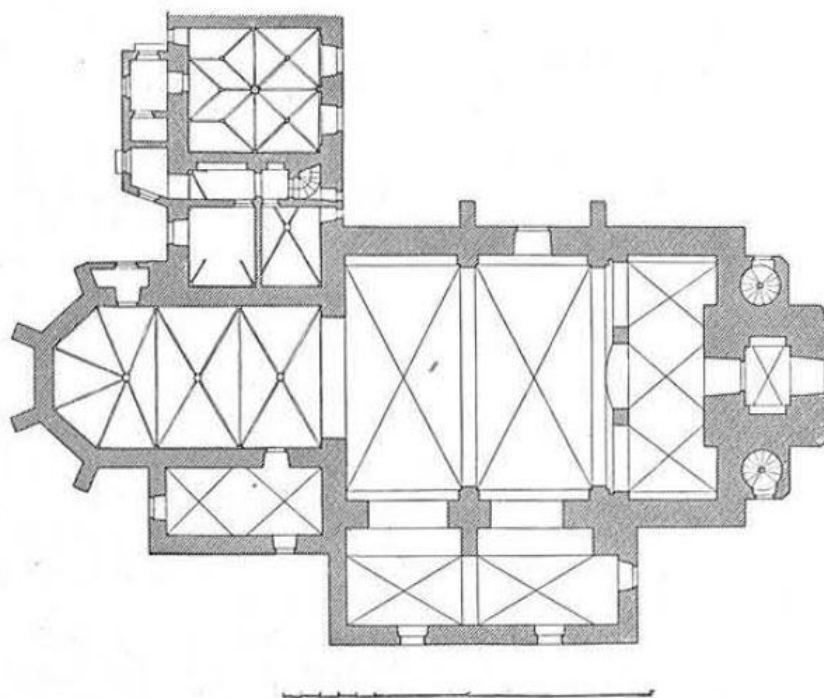

Obrazová příloha

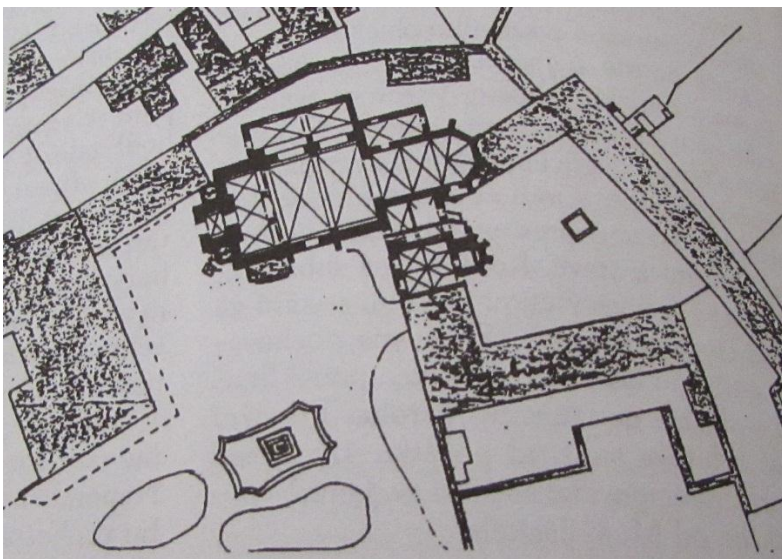
1. Schematický půdorys kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně v 19. století.

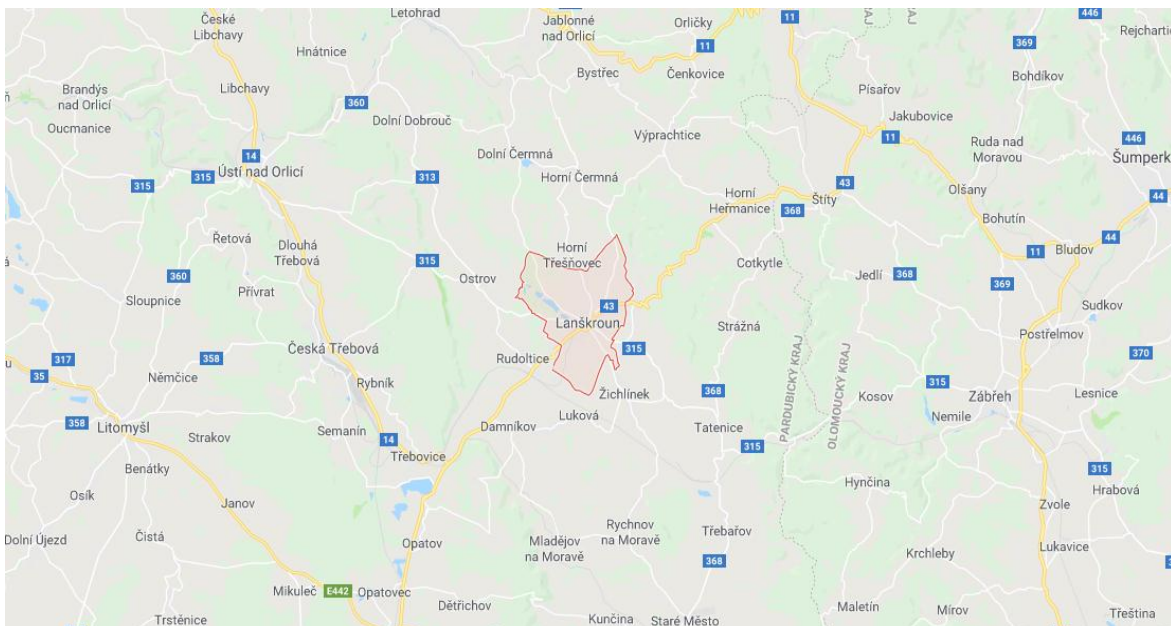
2. Půdorys klášterního kostela Panny Marie (dnes sv. Václava) se sakristií a kapitulní síní kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně.

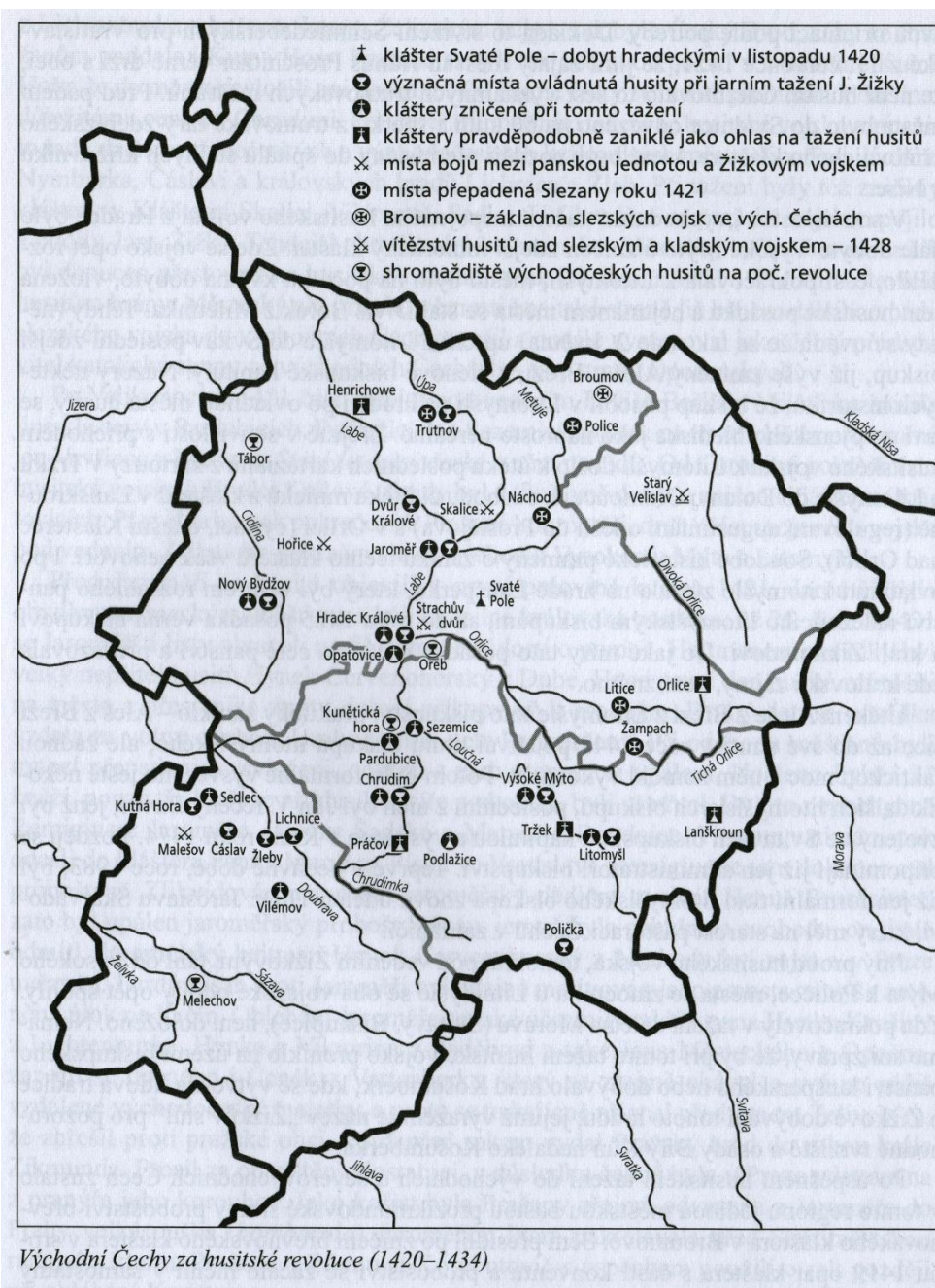
3. Konventní kostel Panny Marie (dnes sv. Václava) v Lanškrouně a východní křídlo klauzury augustiniánského kláštera v Lanškrouně v situaci se zámek v Lanškrouně, půdorys z podoby 40. let 20. století.

4. Lanškroun, poloha obce, mapa.

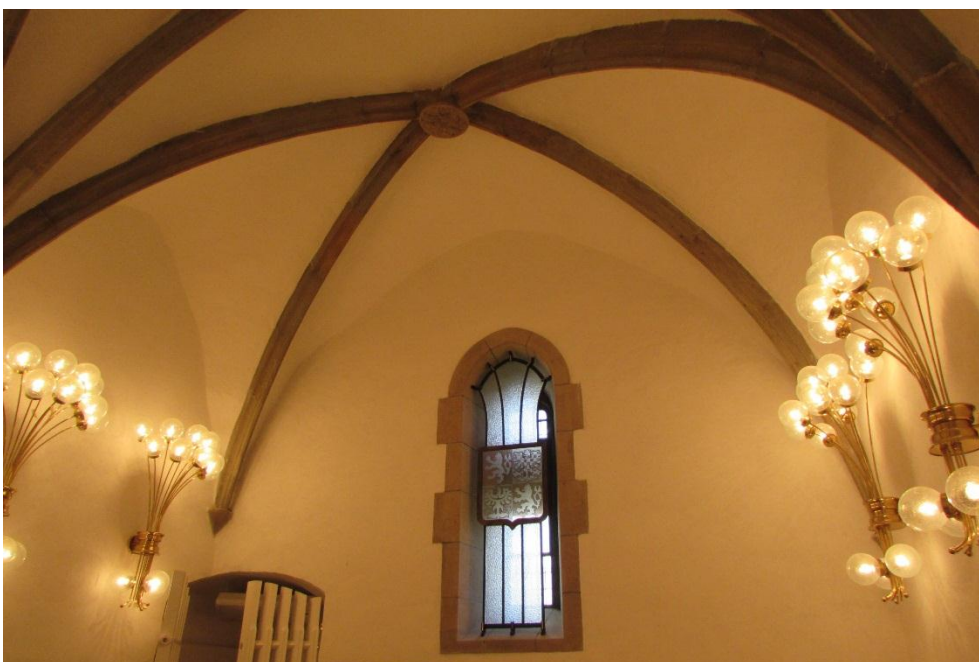
5. Východní Čechy za husitské revoluce.

6. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled do presbytáře, 2. polovina 14. století.

7. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled do sakristie, 90. léta 14. století.

8. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, pohled do kapitulní síně, 90. léta 14. století.

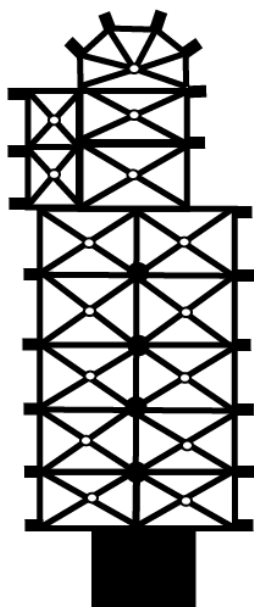
9. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, západní fasáda východního křídla s obtisky křížové chodby, 90. léta 14. století.

10. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled od severu, 14. století-19.století.

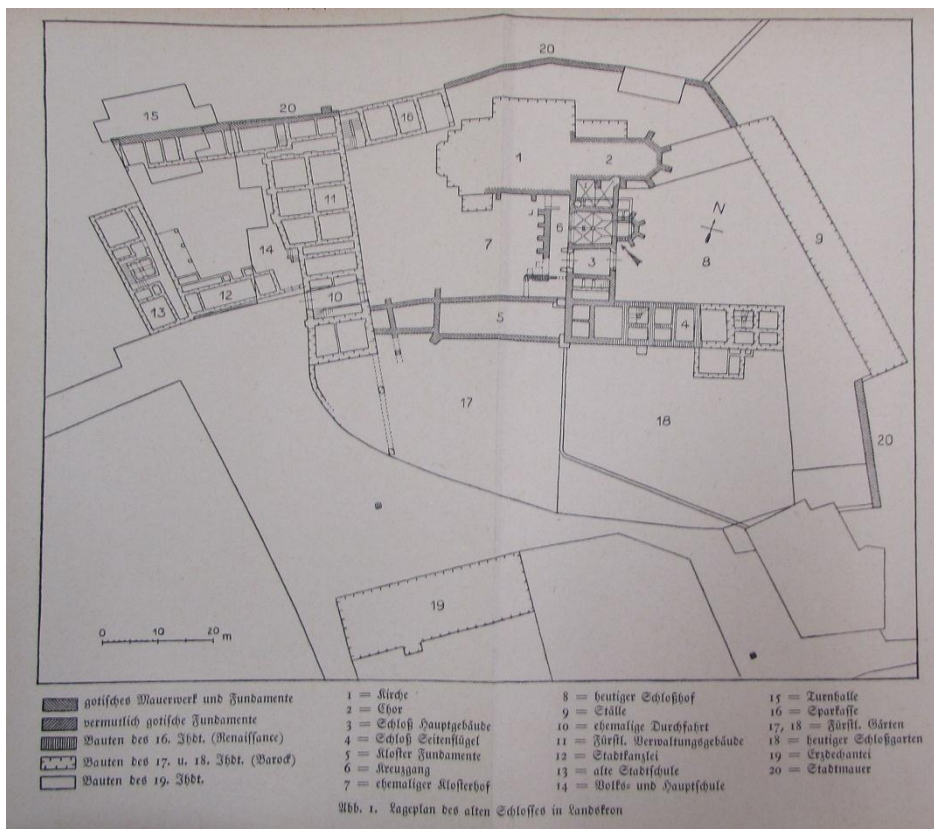
11. Schematický půdorys kostela sv. Václava, 14. století.

12. Kresba Viléma Jiráčka zachycující podobu kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně po požáru roku 1645, z roku 1841.

13. Výsledky archeologického výzkumu kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně z roku 1940 zakreslené do plánu.

14. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, bývalý vchod z křížové chodby do sakristie dvěma arkádami.

15. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), pohled na presbytář od východu, 2. polovina 14. století.

16. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), okno sakristie na východním průčelí místnosti, 90. léta 14. století.

17. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), klenba presbytáře, 2. polovina 14. století.

18. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři se znakem města Lanškrouna, 1659.

19. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři se znakem Lichtenštejnů, 18. století.

20. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v presbytáři spojující žebra paprscité klenby.

21. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), podoba klenby presbytáře v letech 1935-1967.

22. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v presbytáři první na severní stěně od západu k vítěznému oblouku nejbliže, 2. polovina 14. století.

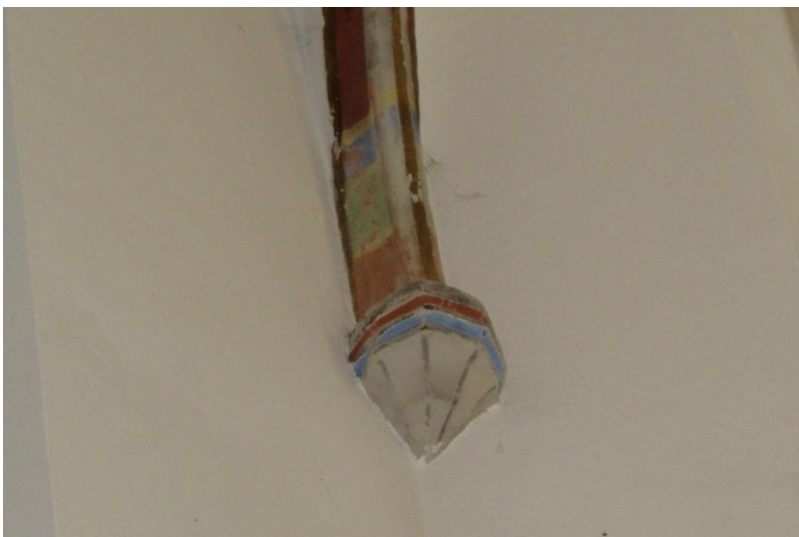
23. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), druhá konzola v presbytáři na severní straně směrem od hlavní lodi, 2. polovina 14. století.

24. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), třetí konzola v presbytáři při severní zdi od západní strany, spojující druhé klenební pole s prvním paprskem klenby polygonálního závěru, 2. polovina 14. století.

25. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), čtvrtá konzola v presbytáři na severní straně kněžiště od západu, 2. polovina 14. století.

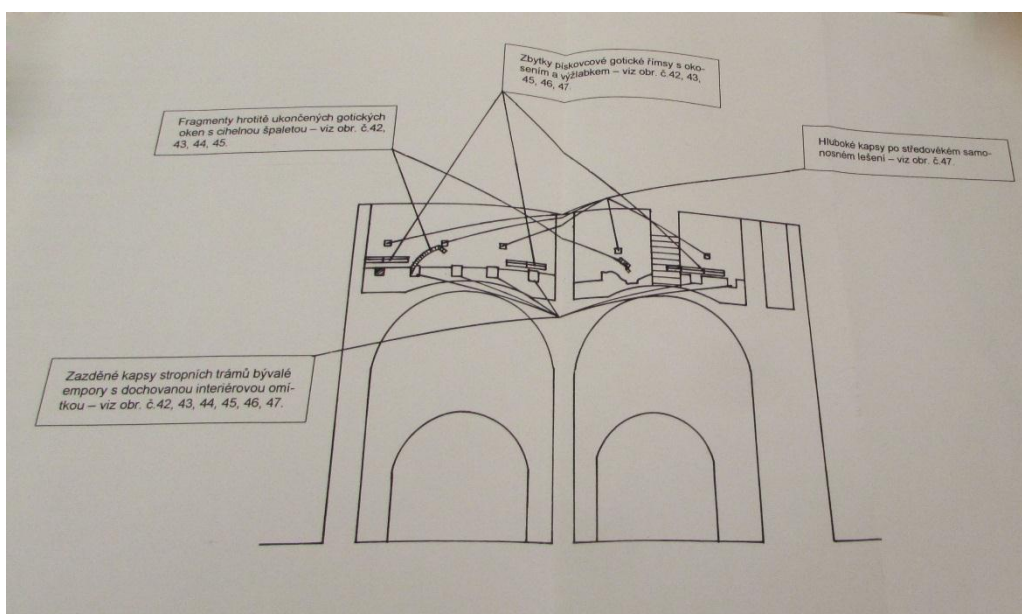
26. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v presbytáři v rohu na východní straně presbytáře sousedící se stěnou severní, 2. polovina 14. století.

27. Klášter kanovníků sv. Augustína v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), sekundárně zazděný lomený gotický portál na jižní straně presbytáře, 90. léta 14. století.

28. Klášter kanovníků sv. Augustína v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), zobrazení gotických fragmentů, 2. polovina 14. století.

29. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), klenba v sakristii, 90. léta 14. století.

30. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v sakristii se znakem Petra Jelita, 90. léta 14. století.

- 31.** Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), svorník v sakristii s hlavou hlava muže v plnovousu v gotickém šestilistu (Ježíš Kristus?), 90. léta 14. století.

- 32.** Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), konzola v sakristii v rohu, kde se střetává jižní a západní stěna sakristii, 90. léta 14. století.

33. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), druhá konzola v sakristii na západní stěně směrem od jihu, 90. léta 14. století.

34. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), třetí jehlancová konzola v sakristii na jižní stěně od západu, 90. léta 14. století.

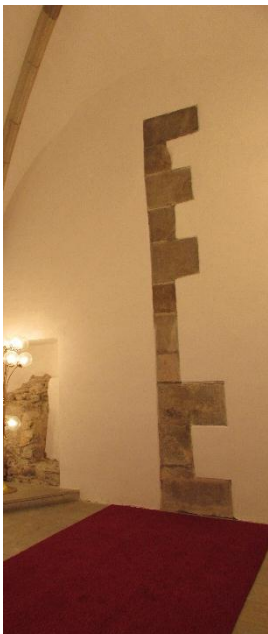
35. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), první konzola v sakristii na severní stěně od západu, 90. léta 14. století.

36. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), torzo točitého kamenného gotického schodiště v sakristii, 90. léta 14. století

37. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, kostel Panny Marie (dnes sv. Václava), vertikální pruh kvádrových tesaných kamenů z armovaného nároží přiléhajícího kostela v sakristii, 2. polovina 14. století.

38. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, pilíř v kapitulní síni, do něhož se sbíhají žebra klenby, 90. léta 14. století.

39. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, klenba kapitulní síně, 90. léta 14. století.

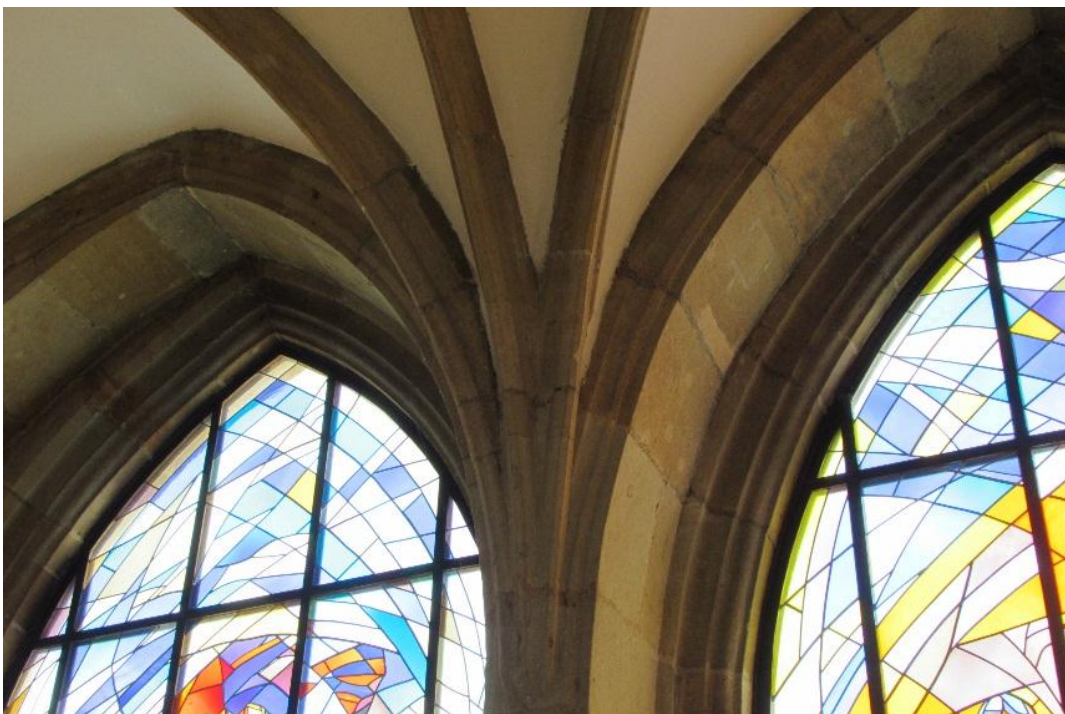
40. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, klenba kapitulní síně, 90. léta 14. století.

41. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, svorník se štítem Petra Jelita v kapitulní síni, 90. léta 14. století.

42. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, useknutá konzola v kapitulní síni, 90. léta 14. století.

43. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, svazkové přípory v kapitulní síni, 90. léta 14. století.

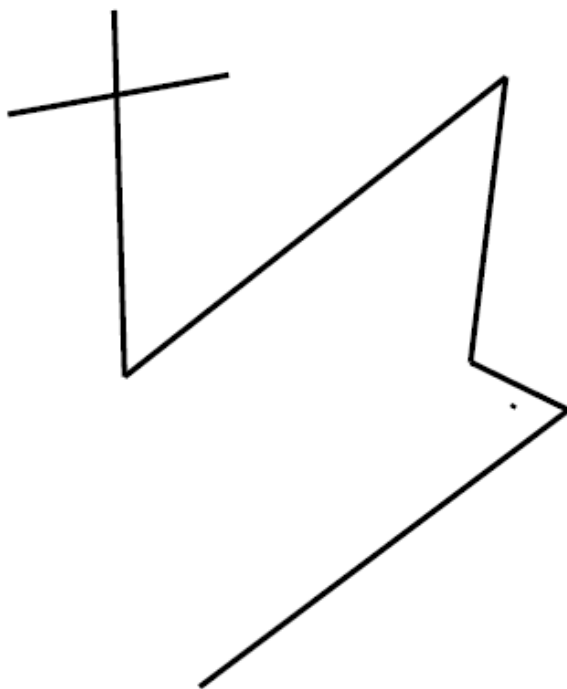
44. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, okno v kapitulní síni, 90. léta 14. století.

45. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, kamenická značka na západním průčelí, 90. léta 14. století (?).

46. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, překreslená kamenická značka na západním průčelí, 90. léta 14. století (?).

47. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století.

48. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století.

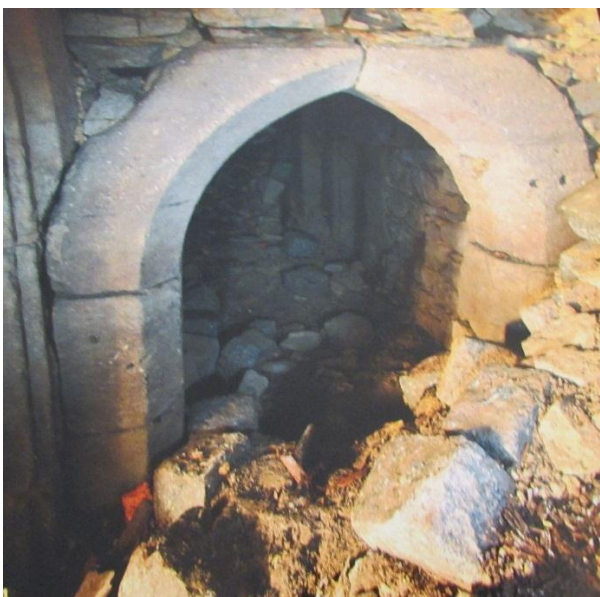
49. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století.

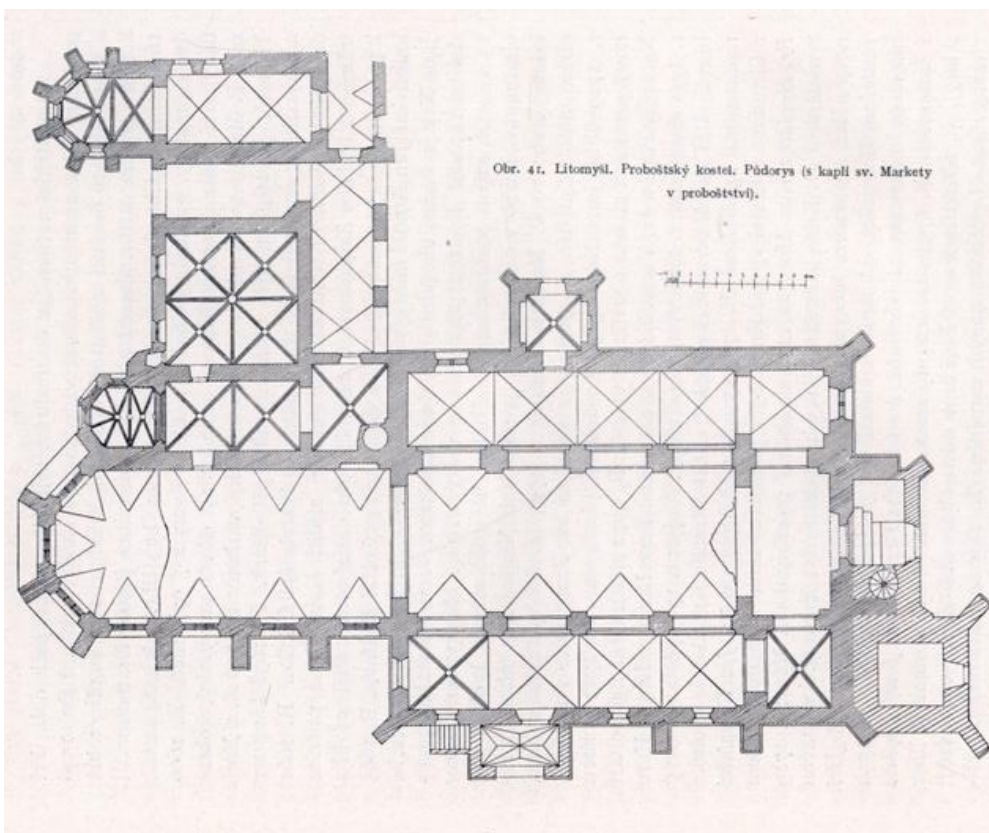
50. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, portál ve sklepení, 90. léta 14. století Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století.

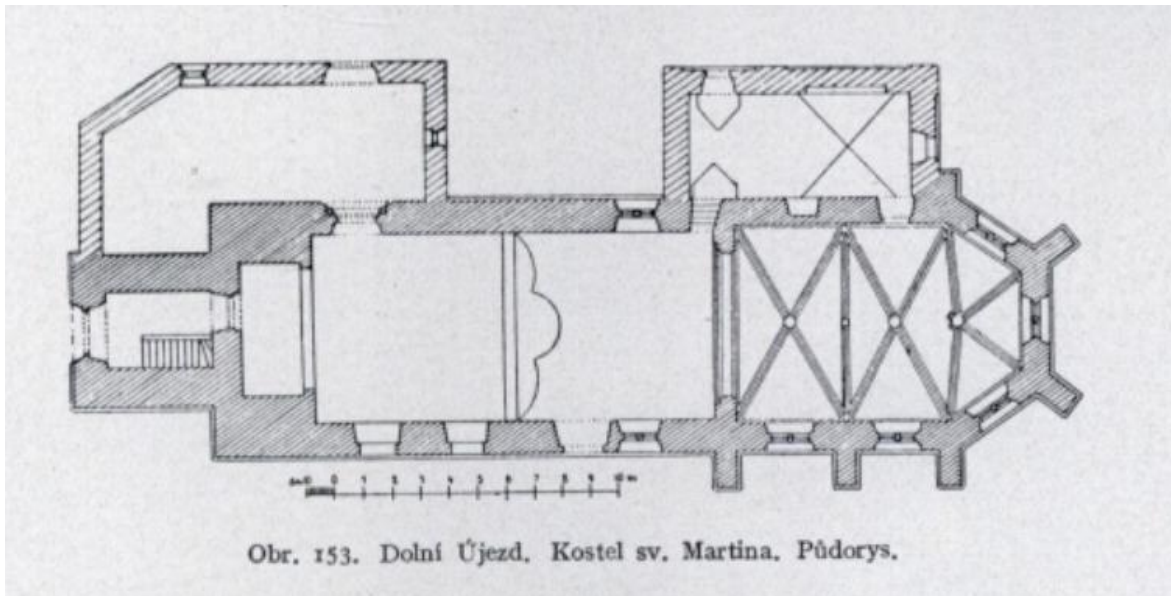
51. Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, portál ve sklepení, 90. léta 14. století Klášter kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně, východní křídlo, gotický portál ve sklepení, 90. léta 14. století.

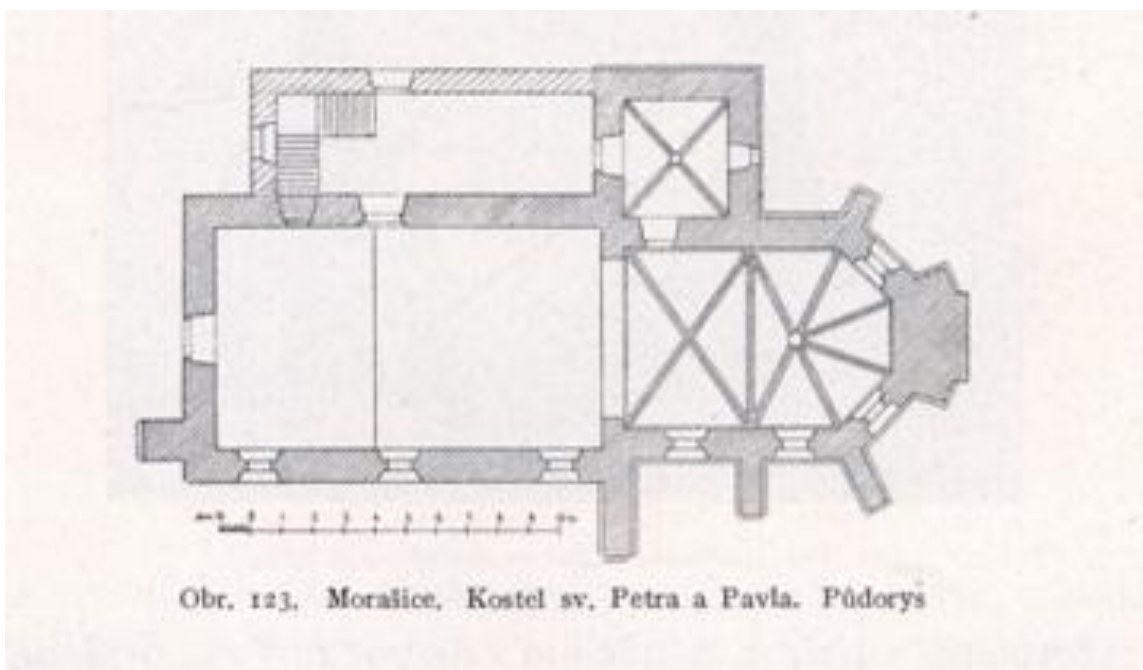
52. Půdorys kláštera augustiniánů eremitů v Litomyšli.

53. Půdorys kostele sv. Martina v Dolním újezdu.

54. Půdorys kostela sv. Petra a Pavla v Morašicích.

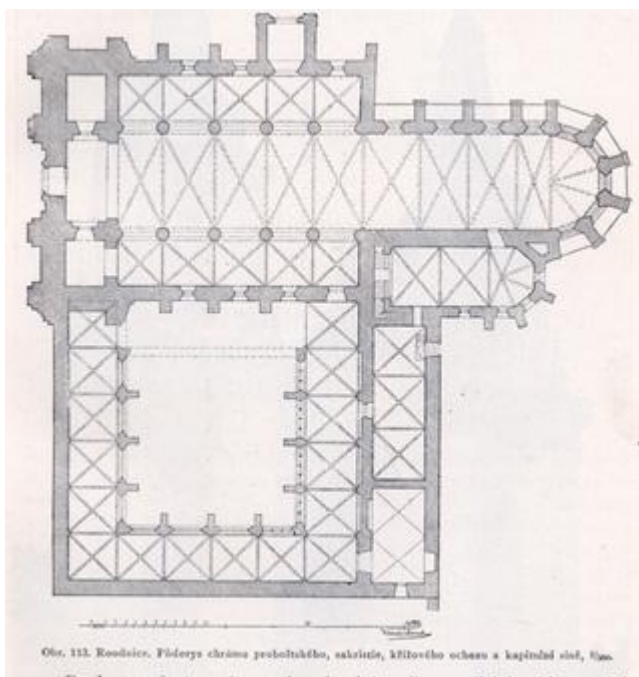
55. Pohled do presbytáře a hlavní lodi chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi.

56. Pohled na klenbu presbytáře v chrámu sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě.

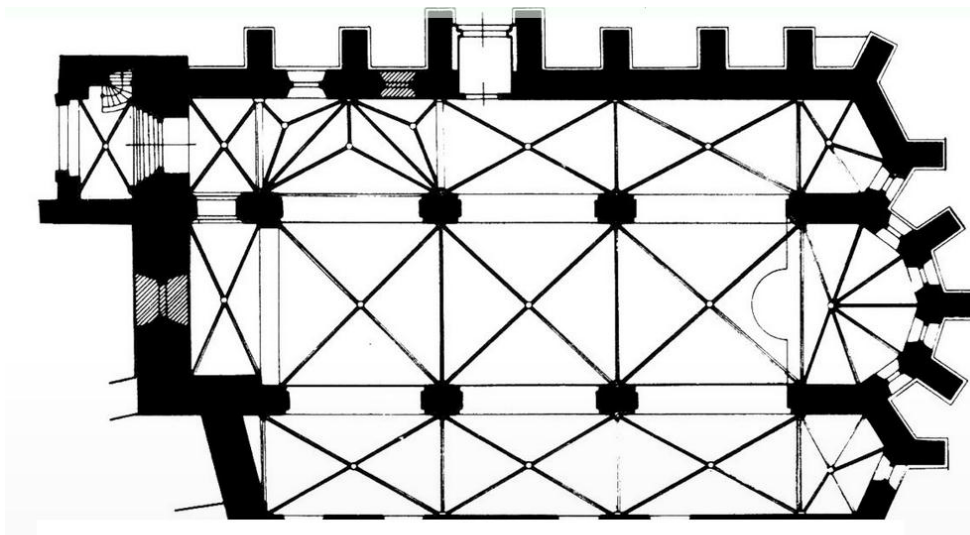
57. Půdorys augustiniánského kláštera v Roudnici nad Labem.

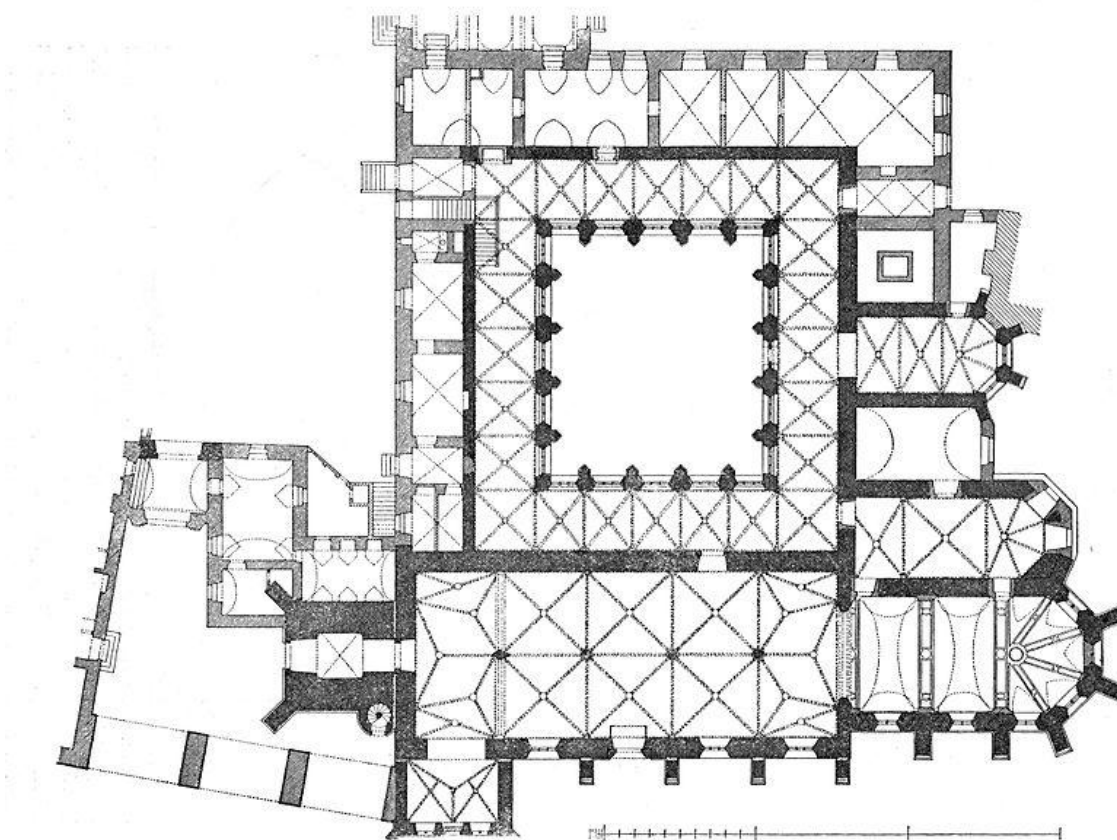
58. Augustiniánský klášter v Roudnici nad Labem, pohled na presbytář klášterního kostela Narození Panny Marie od severozápadu ,1333-1338.

59. Půdorys augustiniánského kláštera v Jaroměři.

60. Půdorys augustiniánského kláštera v Třeboni.

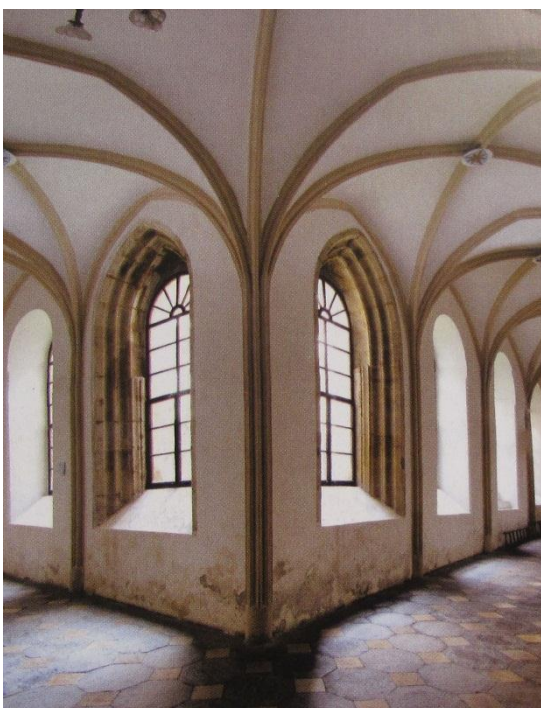

Obr. 80. Třeboní, Klášterní chrám sv. Jiljí s křížovou chodbou.

- 61.** Pohled na presbytář kostela sv. Jiljí při klášteře augustiniánských kanovníků v Třeboni.

- 62.** Ambit kláštera kanovníků sv. Augustina ve Šternberku.

63. Pohled na presbytář klášterního kostela v Prostějově.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Výprachtická
Katedra:	Katedra muzikologie
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Gotická architektura kláštera augustiniánů v Lanškrouně
Název v angličtině:	Gothic Architecture of Augustinian's Monastery in Lanškroun
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá dějinami a stavbou kláštera kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně. Zmiňuje také historii města Lanškrouna v době založení kláštera. Následně práce popisuje stavební vývoj kláštera, analyzuje gotickou architekturu a kamenickou výzdobu. Součástí textu je také zasazení stavby kláštera do kontextu soudobé architektury východních Čech, a porovnání stavby kláštera s dalšími soudobými augustiniánskými kláštéry v Českých zemích.
Klíčová slova:	Lanškroun, gotika, architektura, sakrální, kostel, klášter
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the history of Augustinian's Monastery in Lanškroun and its construction. It also mentions the history of the town Lanškroun at the time and describes the construction development of the monastery. The thesis analyses gothic architecture, stonemasonry and the development of the construction itself. Part of the text is devoted to the comparison of the monastery with contemporary architecture in the east of Bohemia and other Augustinian monasteries in the Czech lands.
Klíčová slova v angličtině:	Lanškroun, gothic, architecture, sacral, church, monastery
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (32 stran), vložené CD
Rozsah práce:	114 stran
Jazyk práce:	český